Prijs f 0.50

4e JAARGANG No. 6
JUNI 1950

NEDERLAND POLEN

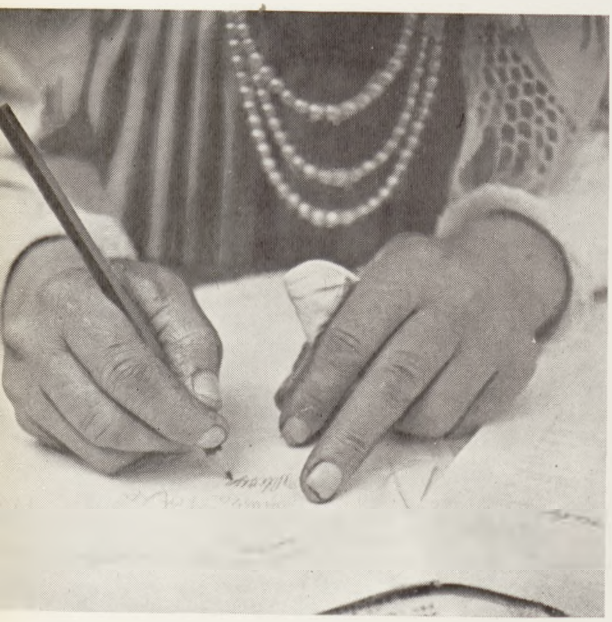

UIT DE INHOUD:

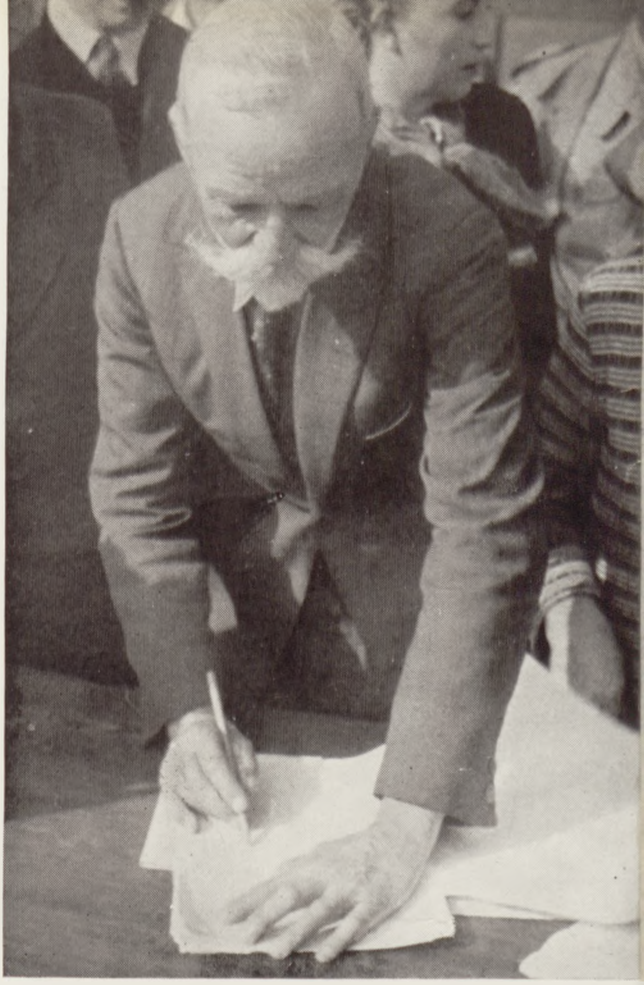

UITGAVE DER VERENIGING NEDERLAND—POLEN

DE OPROEP van Stockholm mobiliseert alle mensen van goeden wil om te strijden voor het behoud van de vrede. Geheel Polen staat in het teken van de vredesstrijd. Meer dan 14 millioen burgers ondertekenden reeds het manifest van Stockholm.

Handen van de boerin Maria Wilczyńska, een voorwerkster in een dorp, bij het ondertekenen

Ook Wojciech Gałkowski uit het dorp Brzeziny-Wielkie ondertekent

Foto op de voorpagina: *Het nieuwe Rusthuis te Krynica in de Karpathen*

De schooljeugd uit alle delen van Polen op bezoek bij de President. Men ziet Bolesław Bierut te midden van de jeugd

Maarschalk Rokossowski in gesprek met de schooljeugd bij president Bolesław Bierut

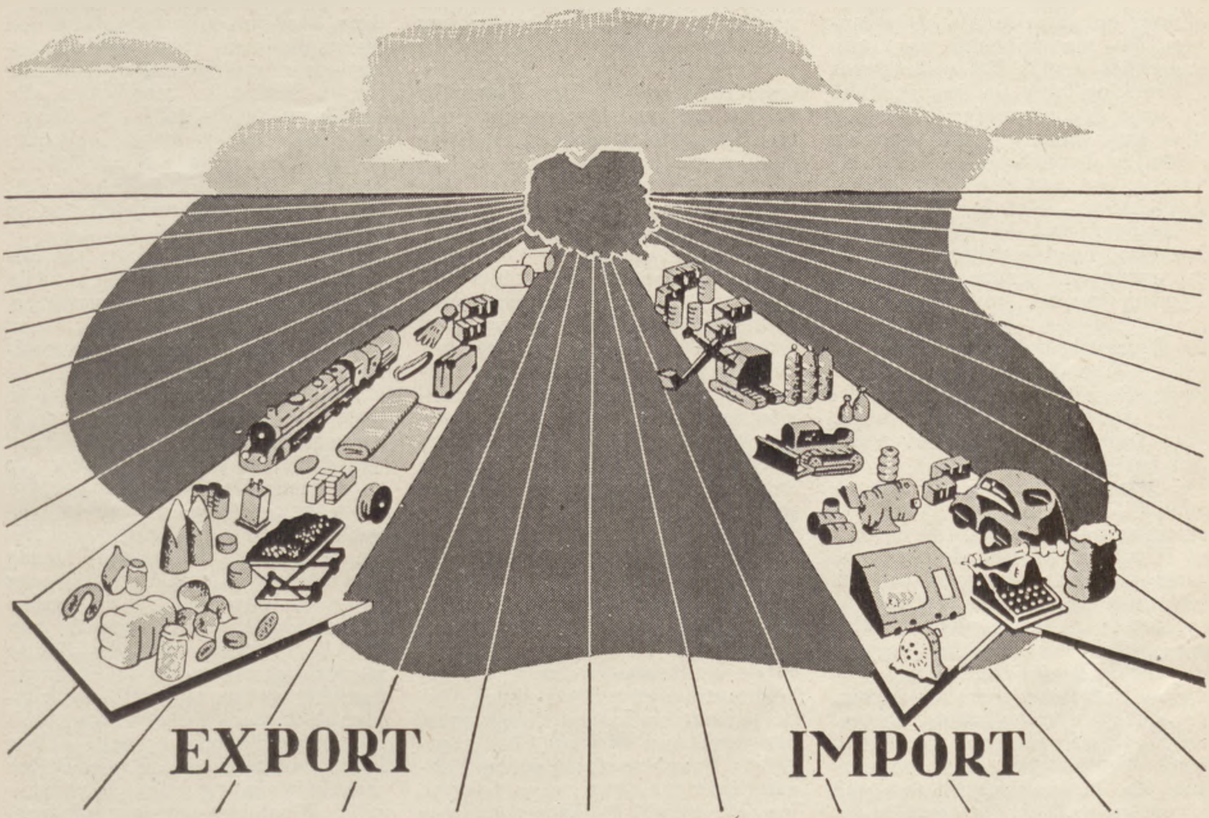

MAANDBLAD TER BEVORDERING DER ECONOMISCHE EN CULTURELE BETREKKINGEN

Redacteuren:
S. van Praag
M. Górzyński
Postrek. 518467
Penningm. v. d.
Ver. Nederland-
Polen - Leiden

Nederland-
Polen

Redactie-Secretariaat: (Redakcja i Administracja) J. W. Brouwersplein 7 - Telefoon 20992 - Amsterdam

De Handelsbetrekkingen

tussen Polen en de landen van West-Europa

Sedert Polen zijn onafhankelijkheid herkreeg, voerde het een handelspolitiek waarvan de kerngedachte was: handelsbetrekkingen te onderhouden met al zijn partners op de basis van wederzijds voordeel en met inachtneming der souvereiniteit. In de geest van deze richtlijnen, die geheel in harmonie zijn met de vreedzame buitenlandse politiek van het nieuwe Polen, ontstond en ontwikkelde zich de buitenlandse handel van dit land met de West-Europese wereld.

Sinds het jaar 1946 zijn Polen en Groot-Brittannië verbonden door een levendig handelsverkeer. De economische structuur van de Britse export, waarvan machines en industriële uitrustingen ongeveer 20% uitmaken, verschaft dit land bijzonder voordelige voorwaarden om zijn afzet van investeringsgoederen op het zich snel industrialiserende Polen te richten. Voegt men hier nog bij de passieve handelsbalans van Groot-Brittannië ten aanzien van het dollargebied, dan is het volkomen duidelijk, dat Groot-Brittannië bij invoer naar Polen geïnteresseerd is. Deze handel draagt er niet alleen toe bij dit land de nodige goederen te verschaffen, die sinds jaren goed bekend zijn en zeer gewaardeerd worden

op de Engelse markt, maar bovendien oefent deze handel een zeer gunstige invloed uit op het deficit van de ten aanzien van de dollar passieve handelsbalans. De Poolse import kan de dollarimport vervangen.
De eigenlijke grondslag voor de Pools-Britse handelsbetrekkingen werd gelegd in Juni 1947 bij het in Londen afgesloten handelsverdrag. Het handels- en financieringsverdrag, dat in Januari 1949 in Warszawa tussen Groot-Brittannië en Polen gesloten werd, schiep verdere gunstige voorwaarden voor de uitbreiding van het handelsverkeer en garandeerde beide landen de mogelijkheid van een wederzijds profijt. Dit verdrag was uitdrukking van de begrijpelijke wil van beide partijen over en weer hun behoeften aan bepaalde waren te bevredigen met inachtneming van hun wederzijdse handelsbelangen. Het in 1950 door Groot-Brittannië en Polen ondertekende handelsprotocol schiep verdere mogelijkheden voor de uitbreiding van het goederenverkeer.

De handelsbetrekkingen met de andere West-Europese landen als Italië, België, Nederland, Zwitserland, Oostenrijk, Frankrijk en West-Duitsland dateren eveneens van het jaar 1946.
De toename van Polens exportmogelijkheden in het jaar 1947 droeg er aanmerkelijk toe bij, dat de West-Europese handelspartners meer van hun overschotten aan producten naar Polen konden uitvoeren; in de eerste plaats machines, installaties voor het vervoer en voor de Poolse havens; dit alles had op zijn beurt weer tot gevolg, dat de wederzijdse quota stegen.
Voor Polen vormen steenkool, landbouwproducten, hout en chemicaliën de hoofdschotel van zijn export naar West-Europa. Omgekeerd leverden deze landen aan Polen hoofdzakelijk de volgende goederen: investerings- en industriële goederen, — hier staan Italië en Zwitserland bovenaan —, grondstoffen voor de textielindustrie en precisie-instrumenten uit België, auto's en motoren benevens motoronderdelen uit Italië, terwijl uit Nederland zink en rubber, belangrijke grondstoffen voor de Poolse industrie, ingevoerd worden. Polen is echter ook een van de grootste afnemers van de Nederlandse scheepsbouw, welks productie, in ruil voor steenkool, de Poolse handel van scheepstonnage voorziet.
Er mag hier wel even op gewezen worden, dat Polen jarenlange traditie op de West-Europese markten heeft, wat zijn steenkool en tuinbouwproducten betreft, maar dat zijn industriële artikelen en chemische producten pas sinds de laatste jaren de afnemers tot grote tevredenheid aanleiding geven.

De Scandinavische markt speelt een eigen rol in het Poolse goederenverkeer.

De structuurverandering in het nieuwe Polen en het industrialiseringsproces, dat hier een direct gevolg van is geweest, hebben een beslissende invloed gehad op de ontwikkeling van de handelsbetrekkingen met de Scandinavische landen. Het voortdurend stijgende handelsverkeer tussen deze beide partijen valt iedere waarnemer dan ook dadelijk op.
Het gebrek aan steenkool, dat onmiddellijk na de oorlog in de Europese landen optrad, trof de Scandinavische landen wel in het bijzonder. De voorraden waren uitgeput en vele fabrieken moesten stilgelegd of in hun productie beperkt worden. In dit steenkooltekort kon alleen door Polen voorzien worden en dit land kon daarmee tegelijkertijd de middelen verwerven tot dekking van zijn eigen import. Ongeacht de enorme verwoestingen die de oorlog aan de Poolse kolenindustrie en aan het transportwezen had toegebracht, greep men deze gelegenheid aan om de helpende hand te bieden. De uitvoer van steenkool begon reeds in het jaar 1945. De eerste handelsverdragen op dit gebied werden met Zwitserland, IJsland, Denemarken en Noorwegen, later ook met Finland (1946) gesloten. Door het afsluiten van handelsverdragen met een 1-jarige looptijd wordt de in- en uitvoer dusdanig geregeld, dat de invoer de uitvoer telkens dekt. Op het ogenblik van het optreden van de dollarcrisis kregen deze verdragen een bijzondere betekenis.
Een ander belangrijk element in de Poolse export met steenkool als grondslag is het feit, dat Polen naar Zweden en Finland slechts voor de volkshuishouding van deze landen onontbeerlijke producten levert en geen luxe-artikelen; dit geldt ook voor Denemarken, Noorwegen en IJsland. In zeker opzicht beperkt dit natuurlijk de goederenruil, maar daartegenover kan men vaststellen, dat Polens invoer en uitvoer enige malen de vooroorlogse overtreft.
Ook al vormt de steenkool in feite nog steeds het voornaamste product van de Poolse uitvoer naar de Scandinavische landen, toch kan men ook hier reeds bemerken, dat bij de voortdurende ontwikkeling van de Poolse industrie en landbouw ook de export andere industrieproducten begint te omvatten. In het jaar 1945 bevatte het handelsverdrag tussen Polen en Zweden nog slechts 7 soorten artikelen wat de Poolse invoer en slechts 5 wat de uitvoer betrof; tegenwoordig echter vinden we in het Zweeds-Poolse handelsprotocol 60 categorieën goederen opgesomd.
Verder moet men in het oog houden, dat Polen, direct na de bevrijding hoofdzakelijk importeur van levensmiddelen, thans ook als exporteur van deze artikelen op de markt begint te verschijnen. De landbouw in Polen is de slagen van de oorlog te boven gekomen en zijn levensmiddelenindustrie is in staat de Scandinavische markt met Poolse landbouwproducten te bevoorraden.
Deze landen waren voor hun behoeften aan levensmiddelen altijd op invoer van buiten aangewezen. Terwijl dus de groeiende Poolse industrie een steeds groter assortiment goederen op de markt in Scandinavië werpt, is de Poolse markt in staat en gaarne bereid een steeds grotere hoeveelheid grondstoffen uit deze landen op te nemen. De Poolse invoer uit Scandinavië omvat ook grote hoeveelheden investeringsgoederen, die een waarde van vele millioenen vertegenwoordigen; dit werkt voor jaren stabiliserend op de wederzijdse handel, vooral wanneer men hierbij bedenkt, dat de Poolse markt niet alleen stabiel is, maar door het groots opgezette 6-jarenplan duurzaam verzekerde uitbreidingsmogelijkheden bezit. Daar komt dan nog bij, dat de Poolse volkshuishouding niet aan cyclische of andere crisisverschijnselen onderhevig is, wat zowel voor in- als exporteur van grote betekenis is.
De uitbreiding van de handelsbetrekkingen tussen West-Europa en Polen is, zoals reeds meermalen onderstreept werd, zowel in het belang van de zich ontplooiende Poolse volkshuishouding als van de West-Europese landen. Nederland, dat een grote belangstelling voor de Poolse markt zou moeten hebben met het oog op de hindernissen, die zijn invoer in het dollargebied remmen, moest niet aarzelen zijn positie in het Oost-Europese gebied niet alleen te behouden maar uit te breiden, ondanks de pogingen van bepaalde kringen die deze handel trachten te belemmeren.

Een gigantisch Hoogovenbedrijf in aanbouw!

Dr. Czeslaw Babiński, secretaris van het bouwcomité voor de nieuwe hoogoven en directeur-generaal van het Poolse Comité voor het Economisch Plan heeft de stand van de werkzaamheden besproken met een vertegenwoordiger van het Poolse Persagentschap.

„Over het feit, dat de nieuwe hoogoven juist bij Kraków komt en niet ergens anders hebben vele factoren beslist. Silezië is reeds overladen met fabrieken en een zo enorme industriële investering op dat terrein zou niet doelmatig zijn, zowel ten opzichte van de nadelige balans van arbeidskrachten als wegens de onmogelijkheid om een groot terrein te vinden, dat niet op kostbare steenkoollagen zou liggen.

Een terrein, dat gunstige omstandigheden belooft voor de bouw van een geweldige hoogoven vindt men juist in de omgeving van Kraków, gezien de gemakkelijke aanvoer van grondstoffen, die nodig zijn voor de productie en voor alles van de ijzererts, waarvan de Sowjet-Unie de voornaamste leverancier is. De nabijheid van Silezië als leverancier van steenkol en cokes en als voornaamste afnemer van de productie van de hoogoven is eveneens een buitengewon belangrijk argument ten gunste van de uitgekozen plaats. De nabijheid van de Weichsel, waaraan de noodzakelijke installaties worden gebouwd, garandeert de voorziening met water, dat de hoogoven in grote hoeveelheden zal gebruiken."

Gevraagd naar de stand van de werkzaamheden bij de bouw van de stad en de hoogovens verklaarde dr. Babiński, dat de bouw van de woningen reeds ver gevorderd is. Het aantal woningen is nauwkeurig in overeenstemming gebracht met de jaarbalans van werkkrachten. In een van de wijken van de toekomstige stad staan reeds plm. 100 gebouwen; voor het einde van het jaar zullen woningen gebouwd worden met een totale inhoud van 1 millioen m², meer dan de helft hiervan zal nog dit jaar in gebruik worden genomen. Het bouwplan voor 1951 voorziet in de constructie en afwerking van enige honderden gebouwen.

Ook is men begonnen met de verbouwing van het spoorwegknooppunt van Kraków. Tegelijkertijd gaat de aanleg van toegangswegen volgens plan voort.

Tot zover dan de beschouwingen van de in de hoogovenstructuur allerzins bevoegde Dr. Babiński. We zullen er thans nog enkele bijzonderheden aan toevoegen, waarmee we bovenal de tegenstelling vroeger en nu hopen te belichten.

Het zes-jarenplan eist een enorme uitbreiding van de hoogoven-industrie voor de geweldige opbouw van de Poolse Volkshuishouding. Deze hoogovon-industrie is een van de meest belangrijke hoofdpijlers, waarop de reconstructie van alle takken der industrie rust. Daarom wordt er nu een hoogoven gebouwd met grote productie-capaciteit. Daar Polen alleen niet in staat was de gelden voor zulk een geweldige hoogoven bijeen te brengen, is de Sowjet-Unie met zusterlijke hulp Polen tegemoet gekomen. Volgens het gesloten verdrag van 1948 levert de Sowjet-Unie de gehele uitrusting op crediet alsmede de complete technische materialen voor dit hoogoven-bedrijf.

Inderdaad is de bouw van deze hoogoven van het grootste belang, omdat deze industrie vóór de oorlog een grote achterstand had, daar de investering van buitenlands kapitaal en van enkele Poolse kapitalisten zeer gering was.

Door de specialisering van de meest noodzakelijke productiemiddelen in het nieuwe Polen ontstonden dus de mogelijkheden de scheppende krachten te ontplooien op een wijze zoals Polen ze tot nu toe niet heeft gekend. Hieraan was het oók te danken dat het drie-jarenplan, waarbinnen zich de wederopbouw voltrok ook op het gebied van het hoogovon-bedrijf niet alleen is uitgevoerd, doch is overtroffen.

In vergelijking met de tijd van voor de oorlog bereikte men in 1949 een stijging van 60 % in de hoogoven-industrie. Binnen het raam van het zes-jarenplan zal deze productie verdubbeld worden. Onafhankelijk daarvan wordt er, zoals we boven reeds vermeldden, in de buurt van Kraków gewerkt aan een geheel „nieuwe hoogoven", waarvoor de uitrusting uit de Sowjet-Unie wordt betrokken. Voor het eind van het zesjarenplan staat een geweldige uitbreiding van hoogoven-werken op het programma.

De nieuwe uitrusting die door de Sowjet-Unie wordt geleverd is hoogst modern en op het gebied van ijzer van een technische volmaaktheid.

De hulp van de Sowjet-Unie bij de bouw van deze „nieuwe hoogoven" is daarom van zo groot belang, omdat de meest vooraanstaande vakmensen van de Sowjet-Unie daaraan deelnemen, o.a. werkt er een collectief van Russische ingenieurs en technici van een paar honderd man.

Bij dit hoogovenwerk wordt, zoals we nu reeds weten, een grote socialistische stad gebouwd voor 100.000 inwoners. Deze stad wordt volgens de nieuwste architectuur gebouwd. Bij het voorbereidende werk van de bouw van de „nieuwe hoogovon" zijn mensen ingeschakeld die zich reeds hebben onderscheiden bij verschillende ondernemingen.

In de loop van een paar jaar, voor het eind van het zes-jarenplan zal er in de omgeving van de dorpen rondom Kraków dus een gigantisch werk zijn verricht, een symbool van de socialistische opbouw van het nieuwe Polen.

* * *

Duitse Rechtsgeleerden tegen „Annexatie"

Er zijn dit jaar wel heel zware schaduwen gevallen over de nationale herdenkingsdag. Want in dezelfde couranten, die de gevallenen herdachten, kon men Kamerverslagen vinden, waarin wij ingelicht werden over de meningen van vooraanstaande Kamerleden over het „weer op de been helpen van Duitsland". Ware ons blad een politiek orgaan, dan zouden we in deze kolommen een ernstige waarschuwing richten tegen dit spelen met vuur. We zijn er ons echter te duidelijk van bewust, dat we dit doende in een kluwen van onverkwikkelijke politieke quaesties zouden grijpen, en laten dit dus na. Doch kunnen we 't niet van ons verkrijgen, een in dezelfde couranten verschenen, ander artikel, Duitsland betreffende, geheel stilzwijgend voorbij te gaan, omdat hierin, zij 't dan ook terloops en op het eind, een aangelegenheid gerefereerd wordt, die zeer zeker wel in de kolommen van ons blad thuis hoort. Een aantal Duitse rechtsgeleerden (sit venia verbo) heeft namelijk een uitspraak gelanceerd over Neurenberg en dit niet zozeer over de Nazi-misdaden daar uitgebroed, maar over de (te milde) straffen, aldaar over oorlogsmisdadigers uitgesproken, terwijl in deze verklaring mede hevig gereageerd wordt op de zogenaamde annexaties, waarbij Polen het natuurlijk moet ontgelden.

We hebben bij vroegere gelegenheden reeds herhaaldelijk in het licht gesteld, dat het hier gaat om weer in bezit nemen van oorspronkelijk Poolse landstreken en dat deze zogenaamde annexaties mede te beschouwen zijn als een gedeeltelijke schadevergoeding van de door de bezetters veroorzaakte materiële verliezen, terwijl de verliezen aan mensenlevens natuurlijk nooit te vergoeden zijn. We komen wellicht later nog weer op deze quaestie's terug, omdat de tegenwoordige Duitse machthebbers met een listigheid, hun eigen, steeds maar weer misbruik maken van de in West-Europa heersende onwetendheid over deze problemen; voor het ogenblik wordt onze aandacht meer getrokken door iets zeer paskwilligs in het betoog der Duitse juristen. Vijf en twintig deze Weledelgestrenge heren dan hebben in Hamburg een drie daagse bijeenkomst gehouden. Ofschoon de vergaderingen noch voor het publiek noch ook voor de pers toegankelijk waren, hebben de heren toch hun conclusies gepubliceerd. Al hun aantijgingen tegen de overwinnaars zijn doorspekt met beroepen op internationale rechtsbepalingen, volgens welke noch de Neurenbergse straffen, noch de zogenaamde annexaties geoorloofd zouden zijn. Het is wel jammer, dat althans in de mij ter beschikking staande uittreksels de namen der Hamburgse, wijzen niet genoemd zijn (alleen die van Erich Kaufmann wordt vermeld); we tasten dus geheel in het duister over het jongste verleden dezer heren. We weten met name niet, hoeverre zij in hun serviliteit tegen het Nazi-regime zijn gegaan. Doch laten we deze boze veronderstelling voor een wijle opgeven, laat ons van de zot-optimistische premisse uitgaan, dat alle leden van dit doorluchtig college op goede gronden gedenacificeerd zijn en dat gebleken was, dat allen absoluut afkerig stonden ten opzichte van het Hitler regime en de daaraan verbonden rechtsverkrachting. We zouden dan in dit geval te doen hebben met juristen, die als leerlingen en volgelingen van de Duitse juristen uit de prae-Hitleriaanse tijd diep verontwaardigd waren, dat men tijdens de Nazi-periode van de heilige grondbeginselen was afgeweken. Dit zou alles practisch sluiten, ware 't niet, dat een voor deze heren lastig te beantwoorden vraag, onmiddellijk oprijst.

Hoe toch, fluistert onze nieuwsgierigheid ons in, hoe toch hebben deze echte, ware Duitse juristen gereageerd op de rechtsverkrachtingen in de eerste wereldoorlog gepleegd; hebben zij of hun leermeesters, zich toen ook steeds weer beroepen op de internationale rechtsbeginselen, welke zelfs in een oorlog niet geschonden mochten worden. Zo deze vraag ontkennend beantwoord dient te worden, dan ontdekken we in het hele betoog weer de arglistigheid, om misbruik te maken van de vergeetachtigheid van de brede scharen, voor welke het bestemd is.

En deze vraag moet ontkennend beantwoord worden, want gedurende de eerste wereldoorlog hebben de meest vooraanstaande Duitse juristen de gepleegde rechtsverkrachtingen toegejuicht. Laat ik dit met enige (zeer weinige) citaten toelichten, zij zijn ontleend aan een bijzonder conscientieus onderzoek destijds ingesteld door Mr. Jacob Israël de Haan „De Duitse Rechtsgeleerden in de Oorlog". Wat meent b.v. de in die dagen zeer invloedrijke Prof. Kohler van de bepalingen van de Haagse Conventie „(Wir haben) die Befugnis uns nunmehr von den Bestimmungen der Konvention loszulösen . . . daher dürfen nunmehr unserseits französische oder englische Städte ohne weiteres bombardiert werden, soweit wir dadurch unsere kriegerischen Pläne fördern".

Dr Von Campe zegt onomwonden: „Höchster Grundsatz im Bürgerlichen Recht ist Treu und Glaube, nicht so im Völkerrecht. Ein Volk, das gegen sein Lebensinteresse einen Staatsvertrag halten wollte, beginge Hochverrat an sich selbst."

Prof. Brecht hecht zoveel waarde aan het volkenrecht, dat hij onverbloemd te kennen geeft: „Der deutsche Militarismus ist doch wertvoller als das ganze Völkerrecht."

We willen onze lezers niet vermoeien met nog tientallen citaten van gelijke strekking; we naderen onze conclusie, die niet anders luiden kan dan: „Zulk een brutaal, leugenachtig betoog moet men zonder meer ter zijde leggen, vooral ook geen aandacht besteden aan bezetene uitlatingen over Poolse annexatie en dergelijke."

Het zou echter dwaasheid zijn om te miskennen, dat er in de internationale politiek talloze symptomen zijn die er op wijzen, dat men dergelijke betogen een nauwkeurige bestudering waardig acht. Mocht ik dan niet spreken van heel zware schaduwen, welke er op onze nationale gedenkdag zijn gevallen.

P.

Hollandse vissers in Polen

Een Hollandse schipper uit IJmuiden staat gereed om zijn Poolse collega bij het binnenhalen van de haringvangst te helpen

Nederland en Polen hebben vele banden. Er is er een die misschien niet zo bekend is, we bedoelen de gemeenschappelijke haringvaart, waarover wij eens iets willen vertellen, omdat het eigenlijk de Hollandse vissers zijn die hun Poolse collega's dit vak hebben geleerd.

Niet alleen dat er enorme aantallen van dit zeebanket uit Nederland aan Polen worden verkocht, maar er zijn ook vissers van hier die op Poolse schepen ter haringvangst gaan. Twee ervan, de machinist P. Keirsgieter en de schipper A. Brom, beiden uit IJmuiden, hebben ons iets verteld over dit vak in het algemeen en hun werk op de Poolse trawlers in het bijzonder. De een, die al drie jaar voor de oorlog en vier erna vanuit Gdynia heeft gevaren, vertelt met weemoed dat hij misschien dit keer voor het eerst niet zal gaan omdat hij het zijn collega's daar nu wel voldoende heeft geleerd. Het zijn dikwijls lange reizen voor deze IJmuidenaars geweest, haringen worden nu eenmaal het beste op de Noordzee gevangen en hun uit- en thuishaven ligt daar wel wat ver vandaan.

Meestal duurt een vangst 10 à 12 dagen, begint onze zegsman, de machinist, dat wil zeggen, voordat het schip vol is.

Soms is men gelukkig en gaat het veel sneller, een enkele keer zelfs wel eens in drie dagen! In Augustus en September vangt men wel eens 6 à 700 manden per dag (een mand is ongeveer 50 kilo). Het eigenlijke vissen doet men alleen overdag, maar denkt u niet dat er 's nachts niet gewerkt behoeft te worden! De karweitjes, zoals nettenreparaties, blijven voor de tijd na zonsondergang gereserveerd. Men vist maar met één sleepnet tegelijk, iedere vangst wordt direct in het ruim gegooid waar de stuurman, de baas van de vis, „die zorgt dat kwaliteit aan de wal komt," er verder verantwoording voor heeft. De rondvis gaat er uit, want voor een Pool gaat haring bovenal!

Voor de oorlog had de Poolse rederij, waarvoor deze Hollandse vissers werkten, aanvankelijk drie schepen, en dit aantal werd in de loop der jaren uitgebreid tot zes.

Toen de oorlog uitbrak kreeg men opdracht naar de dichtsbijzijnde geallieerde haven te varen. De „Polesie". waarop onze zegsman toen voer, is eerst nog even IJmuiden binnengelopen en vandaaruit de volgende dag naar Engeland gebracht, waar men op het allerlaatste nippertje arriveerde. De bemanning heeft nog net de laatste boot naar Holland terug kunnen nemen.

Alle 6 Poolse boten hebben toen in oorlogsdienst

Een rijke vangst aan boord, het loon voor ingespannen zware arbeid

voor de geallieerden gevaren. Drie ervan zijn na de bevrijding teruggekeerd en op het ogenblik weer in de vaart.
Dan komt het gesprek op de scholing voor vissers. Technisch is de opleiding uitstekend. Maar de praktijk leert men nu eenmaal pas na jaren en jaren en na vele harde lessen. Toch meent men wel dat de Polen geschikt zijn voor het vak. Een van hen, Paul Kits, is een van de bekwaamste haringvissers geworden op de Noordzee. En ook de jongeren beginnen het al zo aardig te leren, zodat het aantal Nederlandse „leermeesters" geducht aan het slinken is.
Over de verwoestingen raakt men niet uitgepraat. Gdynia voor de inval van de Duitsers een prachtige moderne haven, werd een ravage. In de pieren werd om de 10 meters door de bezetters een bom gelegd, zodat er niets maar dan ook niets meer van over bleef. De Gneisenau, volgeladen met cement, werd voor de haveningang tot zinken gebracht. Men heeft het wrak nu afgebrand en een eind verder een gat in de pier gemaakt, voor een nieuwe haveningang. De hele kade werd vernieuwd en daarop een groot koelhuis met ijsfabriek gebouwd. Maar hoe hard er ook gewerkt en hoeveel er ook hersteld is, de bedrijvigheid in de haven is toch nog niet die van vroeger.
De meeste schepen hebben een Poolse kok aan boord, wat natuurlijk betekent dat de Poolse keuken, hoe goed die ook is, de Hollandse scheepskost toch nooit doet vergeten!
De taal is niet moeilijk zeggen onze IJmuidenaren; met enkele woorden Pools, veel goede wil en een uitgebreide gebarentaal, komt men een heel eind, men kan er alles mee uitdrukken en zeggen wat men wil.
Met man en macht wordt ook gewerkt aan de bouw van nieuwe schepen, op het ogenblik staan er weer twee trawlers in Gdańsk op de werf.
De Poolse gastvrijheid, die bijna spreekwoordelijk is, heeft zich natuurlijk ook uitgestrekt tot de Hollandse vissers. Zij hebben er vele goede vrienden, waar hun de huiselijkheid en de gezelligheid werd gegeven, die voor een zeeman in vreemde havens onontbeerlijk zijn.
Zo is dus nu bijna het hoofdstuk voor deze Hollandse machinist voor Polen beëindigd, maar mocht het nog nodig zijn, dan is hij zeker bereid weer mee te helpen opdat de Polen de „Hollandse Nieuwe" niet behoeven te missen.

Korte berichten

Houtvesterij.

Polen beschermt zijn wouden

Evenals in de afgelopen jaren worden er ook nu maatregelen genomen, om de bossen van Polen te beschermen tegen luizen. Dit gebeurt door het bestuiven met chemische middelen vanuit vliegtuigen over de desbetreffende gebieden. Dit geschiedt in de bergwouden van Sląsk Cieszynski over een oppervlakte van 1000 ha. Regelmatig worden de luizen in de bossen van Silezië op deze wijze bestreden over een oppervlakte van 25.000 ha.

Het verzamelen van heilzame kruiden verviervoudigd

De staats-centrale „Las" (bos) heeft organisaties in het leven geroepen ter verzameling van heilzame kruiden. In vergelijking met het vorige jaar is de toename hiervan verviervoudigd. Deze kruiden worden aan de staatskruidencentrale ter verwerking gegeven.

Bijenkorven reizen door de bossen

In de Poolse bossen groeien enorme hoeveelheden planten, die honig bevatten. Tot voor kort heeft men daar weinig mee gedaan, en daarom zorgt de staatscentrale „Las" voor verplaatsbare bijen-korven-standplaatsen, die in de vruchtbaarste gebieden worden opgesteld, waardoor men nu reeds kan verwachten, dat men aan het einde van dit jaar 30% meer honig-oogst zal verkrijgen dan in het begin van dit jaar.

De omzet van goederen stijgt

In de binnenlandse handel stijgt de omzet. De gezamenlijke omzet van de kleinhandel is met 30% gestegen (kleinhandel wil zeggen: staatsondernemingen, vennootschappen en privé-ondernemingen). De omzet van de gesocialiseerde handelsondernemingen is nu reeds het dubbele van het eerste kwartaal 1949. De stedelijke kleinhandel heeft overal verkooplokalen geopend, waardoor de bevolking zich snel en gemakkelijk van industrie-artikelen kan voorzien, en heeft daardoor zozeer bijgedragen tot deze enorme stijging van de omzet.
Op dit ogenblik zijn er reeds 52% meer verkooplokalen van gesocialiseerde handelsondernemingen dan in het eerste kwartaal 1949. Wat betreft de inkoop van landbouwkundige producten is de stijging van de omzet in vergelijking met het eerste kwartaal 1949 (in procenten): levend vee 128%, graan 21%, eieren 145%.
Daar het aanbod van goederen is gestegen, het aantal gesocialiseerde handelsondernemingen is uitgebreid, en de strijd tegen de speculanten verscherpt, is er een duidelijk merkbare verbetering waarneembaar bij de verzorging der bevolking. Alle beperkingen bij de verkoop van waren zijn volledig opgeheven. Terwijl er verleden jaar in bepaalde plaatsen nog moeilijkheden waren met de vleesvoorziening voor de bevolking, zijn die nu geheel verdwenen.

Redactie-Secretariaat:
TIJDSCHRIFT NEDERLAND-POLEN
(geopend dagelijks van 9—1 u.)
behalve Zaterdag
Amsterdam
J. W. Brouwersplein 7
Postgiro No. 518467 t.n.v. de Penningmeester van de Ver.
NEDERLAND-POLEN
TE LEIDEN

Tentoonstelling van Kunst in Warszawa

Zij trekt een talrijk publiek!

Verleden maand is in Warszawa de Nationale Tentoonstelling van Beeldende Kunst geopend.
Wie het „Nationale Museum" te Warszawa binnengaat, is verplicht een paar vilten pantoffels aan te trekken, om de parketvloer niet te beschadigen. Dat geeft het angstig voorgevoel, dat het bezoek aan de Nationale Tentoonstelling van Beeldende Kunsten een soort pelgrimstocht gaat worden naar een heiligdom, waar de schaarse bezoekers fluisterend spreken over tinten en massa's en andere vaktermen.
Wanneer men de tentoonstellingsruimte binnenkomt, is de verrassing dan ook des te groter. Talrijke groepen van bezoekers, velen van hen jonge mensen, staan te wijzen naar schilderijen of beelden en geven hardop commentaar op deze fout of die meesterlijke compositie. Hartstochtelijke discussies kan men er horen over de vraag of een schilderij realistisch is, dan wel naar formalisme riekt; hier en daar maken enthousiasten zorgvuldig aantekening van hun indrukken.
Te oordelen naar de doeken, die aan de wanden hangen, waait er een frisse wind door de Poolse schilderkunst. Verdwenen zijn de steriele tradities van colorisme en formisme, die hier met elkander wedijverden tussen de twee oorlogen en daarna. De levende mens is teruggekeerd in schilderij en beeldhouwwerk.
Een opsomming van de onderwerpen, die door de Poolse schilders en beeldhouwers worden behandeld, geeft op zichzelf reeds een denkbeeld van de beslissende veranderingen, die hier plaats vinden op ieder terrein des levens. De schilderijen geven artistieke uitdrukking aan de Poolse strijd voor bevrijding en revolutie in het verleden zowel als in het heden. Het tweede belangrijke thema is de arbeidende mens, in de fabriek, op het land, in de mijn en bij het bouwwerk, in het laboratorium of de drukkerij. Tot de derde categorie behoren alle feiten uit het dagelijks leven, die kenmerkend zijn voor het maatschappelijk bestaan in het hedendaagse Polen.
De noviteit van de tentoonstelling is niet alleen gelegen in de veranderde onderwerpen. De enkele kunstenaars, die nog vasthouden aan burgelijke kunstvormen tonen dit duidelijk, wanneer zij nieuwe

Gevecht in het ghetto door Zygmunt Lopuszyński

Mijnwerker door Edmund Czarnecki

onderwerpen brengen. Een doek van Cybis, genaamd „Beraadslaging over het werk" is het beste bewijs uit het ongerijmde, dat de nieuwe inhouden in de kunst ook een nieuwe vorm vragen. Een post-impressionistische werkwijze maakt, dat de arbeiders op dit schilderij meer op caricaturen dan op werkelijke mensen lijken. De totale indruk, die hierdoor wordt teweeg gebracht, is er een van wansmaak.
Teneinde zich aan te passen bij de nieuwe onderwerpen, die de kunstenaars hebben opgevat, moesten zij zoeken naar een nieuw realisme, een socialistisch realisme.
De sensatie van de tentoonstelling is het schilderij, waarmee zijn schepper, Wojciech Weiss, de eerste prijs van 750.000 zloty won, genaamd „Het Manifest".
Weiss, een van de bekendste kunstenaars van de oudere generatie, diende lange jaren voor de oorlog de toenmaals heersende klassen; hij was reeds bezig in gemaniereerdheid te vervallen. Thans heeft de nieuwe richting van de Poolse beeldende kunst zijn kunst verjongd. De oude kunstenaar is tot een begrip gekomen van het nieuwe leven en de nieuwe werkelijkheid dank zij de mensen, die hij schilderde. Niet hij groepeerde de arbeiders rond de rode vaandels, die zij vasthouden; zij zelf suggereerden de fijngevoelige kunstenaar de houding, die harmonieerde met hun denken en voelen. Dank zij zijn begrip voor hen is zijn kunst teruggekeerd tot een jeugdig en sober realisme.
Andere artisten hebben zekere traditionele vormen vastgehouden en ze een nieuwe inhoud gegeven. In Kaledkiewicz's schilderij van arbeidersjongens en meisjes, die dansen op het Mariensztatplein te Warszawa, vindt men de erfenis van het impressionisme terug. Maar men voelt, dat hier mensen van vlees en bloed geschilderd zijn, naar wie het hart van de kunstenaar uitgaat.
De kunst heeft ook nieuwe werelden ontdekt: toen zij nader kwamen tot de arbeiders, hebben schilders en beeldhouwers gezien, dat lichamelijke arbeid, hoewel hij inspanning en concentratie vereist, een element van vreugde, van schepping in zich draagt. Zo hebben zij het ook voorgesteld. Czarnicki's „Mijnwerker" is er, ondanks het zeer beperkte kleurengamma, waartoe het onderwerp noodzaakte, uitstekend in geslaagd deze indruk over te brengen.
Een andere openbaring is het werk van Helena Krajewska, die het nieuwe realisme verenigt met een volmaakte techniek van compositie. Haar „Jeugdbrigade" laat zien, dat zij Cezanne bestudeerd heeft. Haar werk openbaart echter ook een diep begrip voor de arbeiders. Twee jaar geleden schilderde Krajewska mensen als een samenstel van gekleurde geometrische figuren. Tegenwoordig is haar blik op het leven gewijzigd. Haar schilderingen van mensen zijn reeel en mooi.

Ignacy Neumark

vertelt over zijn ervaringen in Polen

Victor Póżniak, een bijzonder muzikaal begaafd jongetje

Ignacy Neumark, die reeds 21 jaar in Holland woont en ook deze zomer weer een serie concerten van het Residentie-orkest zal dirigeren, heeft een bezoek van 6 weken aan zijn geboorteland gebracht. De dirigent was dadelijk bereid voor ons blad iets over het muziekleven en over zijn ervaringen in Polen te vertellen.

Ignacy Neumark noemde de opbouw van het muziekleven imponerend. En wie zou beter in staat zijn daarover te oordelen, dan deze dirigent die in de zes weken dat hij in Polen verbleef in vijf verschillende steden, Warszawa, Kraków, Poznań, Lódż en Kattowice, orkesten dirigeerde.

„De 11 symphonieorkesten die er thans in Polen zijn, bestaan bijna alle geheel uit jonge mensen. Het is dikwijls onbegrijpelijk, hoe en wanneer deze jonge mensen de gelegenheid hadden zich te ontwikkelen en zich technisch te bekwamen, wanneer men bedenkt dat er 5 jaar oorlog was, gevolgd door een periode, waarin alles van de grond af aan moest worden opgebouwd. Hoewel er nog wel eens gebrek is aan zeer noodzakelijke hulpmiddelen zoals snaren en rietbladen, die nog niet in voldoende mate kunnen worden gefabriceerd, wat natuurlijk grote moeilijkheden oplevert, is er op ander gebied zoals partituren, instrumenten zoveel aangevuld en het enthousiasme en de toewijding zijn zo groot, dat ondanks de moeilijkheden, de resultaten enorme indruk maken.

Dikwijls treft men orkestleden aan, die reeds lange tijd voordat de repetitie een aanvang neemt, bezig zijn hun partij in te studeren.

Zowel bij het publiek als bij de musici is intense belangstelling voor moderne muziek. Drie maal heb ik deze keer in Polen Henkemans: „Primavera" uitgevoerd en drie maal werd het met groot enthousiasme gespeeld en door het publiek met veel applaus beloond. De Polen zijn zo hongerig naar muziek, dat ik ook dit maal weer ieder concert de volgende dag heb moeten herhalen, en dan nog moesten honderden worden teruggestuurd.

Men probeert zoveel mogelijk ook concerten te geven in kleinere steden die geen eigen orkest hebben; zo speelt het Silezische orkest uit Kattowice, meest in 25 of 20 steden in de omgeving. De Poolse regering beseft dat, wil men tot verdere ontwikkeling van het muziekleven komen, deze jongeren de gelegenheid moet worden gegeven zich volledig te concentreren en zo het idealisme te stimuleren. Wat mogelijk is wordt gedaan om de musici van materiele zorgen te ontheffen, wat natuurlijk niet wegneemt, dat de woningmoeilijkheden lang niet altijd zijn op te lossen en dat de orkestleden dikwijls uren nodig hebben om ter repetitie te komen.

Voor ieder concert krijgt de dirigent 5 repetities van ongeveer vier uur en wat zijn werk daar verlicht is de intensieve arbeid van de kant van de musici. Indien het nodig is wordt ook 's middags nog gerepeteerd.

Iedere zomer gaan de musici met hun familie op kosten van de staat naar buiten, waar niet hard gestudeerd wordt, maar waar men wel wat oefent met elkaar, om tegen de winter gesterkt, zich weer voor te bereiden op de ontelbare concerten.

De keuze van werken die gespeeld worden is aan de ene kant gemakkelijk, aan de andere kant moeilijk. Een deel van het publiek had voor de oorlog nog nooit een concert bezocht en moet dus als het ware nog worden ingewijd in de wereld van de muziek. Dit maakt dus dat met veel zorg moet worden gekozen, maar tevens dat de keuze onbeperkt is. Bijna altijd wordt voor een concert een korte inleiding gehouden over de te spelen werken.

Dat bij de zeer lage toegangsprijzen, de staat grote subsidies moet geven is welhaast vanzelfsprekend.

Ignacy Neumark was vol bewondering voor de opera in Poznań, die naar hij vertelde wel de beste is van geheel Polen.

Ook daar bevindt zich een hele jonge generatie van zangers. Italiaanse, Franse, moderne en klassieke Poolse opera's worden ten tonele gebracht, voor avond na avond volle zalen.

De balletten zijn prachtig en ook over decors en costuums was de dirigent een en al lof.

Ook voor het volgend jaar staat er weer een concertreis naar Polen op Ignacy Neumark's programma.

Hoe Joris Ivens het nieuwe Polen zag

Joris Ivens was onmiddellijk bereid een redacteur van het Franse blad „Peuples Amis" te ontvangen en in antwoord op zijn vragen enige indrukken te geven van zijn werk in Polen.

„We hadden de grootst mogelijke vrijheid om het onderwerp te kiezen voor het Poolse gedeelte van onze film „De eerste Jaren", zegt Joris Ivens, „en we kregen ook de grootste faciliteiten om dit thema uit te werken. Het groot élan, waarmee het Poolse volk het herstel van zijn land en de opbouw van een nieuw leven ter hand heeft genomen vindt men overal en bij iedereen: om het te filmen behoefden wij het niet te herscheppen, tevoorschijn te roepen of te leiden."

Op de vraag, of hij zich met zijn buitenlandse filmgroep niet geisoleerd heeft gevoeld, toen hij werkte in Polen, protesteert Joris Ivens onmiddellijk:

„Geen ogenblik. Onze film werd volkomen opgenomen in het werk van de genationaliseerde Poolse film.

De gehele filmwereld, met inbegrip van de beste Poolse cineasten, zoals Jakubowska en Ford, volgde ons werk met belangstelling, zonder een schijn van rivaliteit of broodnijd. De hartelijkheid en de gemeenschapszin, die ons omgaven, hebben ons geholpen de moeilijkheden van taal en begrip, die zich konden voordoen, gemakkelijk te overwinnen.

Eigenlijk hebben we nauwelijks het gevoel gehad in een vreemd land te vertoeven en ik geloof, dat men ons nauwelijks als vreemdelingen beschouwd heeft: onze hele groep: de Poolse technici, die met ons meewerkten, de arbeiders en ingenieurs, die de film gespeeld hebben, allen waren wij er ons van bewust, dat wij werkten voor een gemeenschappelijk doel en dat wij met elkander verbonden waren door dezelfde belangen.

De metaalbewerkers, bij voorbeeld, die in de film voorkomen en die af en toe overuren moesten maken voor onze opnamen, beseften heel goed, dat deze film een wapen zou zijn tegen alle leugens en laster, die men over hun land tracht te verspreiden. Uit eigen beweging letten zij op de natuurlijkheid en de authenticiteit van hetgeen we in de fabriek opnamen, en dit volkomen begrip voor de inhoud van de film bij de arbeiders, die waardevolle medewerkers waren, heeft ons in staat gesteld betere resultaten en een groter realisme te bereiken."

Nadat Joris Ivens enige anecdotes heeft verteld, die als illustratie konden dienen voor deze vertrouwelijke samenwerking, wordt hem, als slot van het onderhoud, gevraagd zijn mening te zeggen over de Poolse cinematografie.

„De gemeenschappelijke doelstelling, de solidariteit in de arbeid, die ons zozeer geholpen hebben bij het maken van onze film, vormen de basis van het scheppend werk van de genationaliseerde Poolse film. Met snelle schreden voortgaand is deze jonge filmkust, die een goed beeld geeft van de grote successen van het Poolse volk, reeds aangeland bij de studie van de „nieuwe mens". Waar zij zich er vooral op toelegt om het opbouwend heden van Polen en zijn luisterrijke vooruitzichten voor de toekomst te tonen, ziet de Poolse filmkunst deze zelfde perspectieven van vooruitgang voor zich open gaan."

Foto boven:
Als Jadwiga aankomt is ze nog al verlegen, maar ze voelt zich spoedig geheel thuis bij haar nieuwe kameraden

Foto beneden:
Joris Ivens in gesprek met Jacques Dumesnil, bij de vertoning van zijn werken →

Foto boven:
Het gelukt arbeiders het gevaar waaraan hun kameraden bloot staan te keren. De van haar angst bevrijde Jadwiga glimlacht

Foto beneden:
Joris Ivens met enige medewerkers
←

Gezicht op een park te Warszawa

Polen krijgt 15 nationale parken

Bij het intensieve werk, dat sedert enige jaren in Polen wordt verricht voor de industrialisatie van het land en de modernisatie van de landbouw, vergeet men ook de nationale parken niet. In 1955 zullen er in Polen 15 zijn.

De Poolse nationale parken zullen verspreid liggen over de gehele oppervlakte van het land. Bergen, wouden, meren en zee zal men in de parken kunnen vinden.

In volgorde van grootte noemen wij hier deze parken:

1. Het grootste Poolse nationale park is het reeds thans bestaande nationale park van de Tatra, dat ook in het buitenland welbekend is. Dit Poolse berggebied is, zoals men weet, rotsachtig en de hoogste toppen bereiken het gebied van de eeuwige sneeuw; niettemin is de hele streek tot op een aanzienlijke hoogte met bos bedekt. Het hoogst groeien dwergdennen, lager dennen, sparren en lariksen, nog lager beuken.

2. Het tweede nationale park wordt gevormd door de Pieniny, een niet grote, doch bijzonder schilderachtige bergstreek ten Zuid-Oosten van de Tatra. De bergen stapelen zich daar op langs de rivier de Dunajec, die o.a. rijk is aan zalm en aan een speciaal soort forel. De door de Duitsers tijdens de oorlog gevoerde roofbouw, heeft de visstand in de rivier zware schade toegebracht; thans is deze echter weer tot het normale peil teruggekeerd.

Zowel het park van de Tatra als dat van de Pieniny (die met elkander verbonden zijn), grenzen aan het „Slovenska Prirodni Resarvace", het grote Tsjechoslowaakse nationale park, dat de Zuidelijke hellingen van de Tatra omvat. Deze 3 parken — 2 Poolse en 1 Tsjechisch — omvatten tezamen het gehele Tatragebied, een van de eigenaardigste en interessantste bergstreken van Europa. In dit gebied liggen Zakopane en Krynica.

Het 3e Poolse nationale park komt in de nabijheid van Kraków. Het kalksteengebied met zijn rotsen en ravijnen rond Ojców, vormt de Poolse streek van druipsteengrotten. Deze omgeving is tot dusverre in Europa weinig bekend.

4. Het berggebied van de Beskiden (ten Zuid-Oosten van Kraków), dat zich uitstrekt tot aan Silezië, zal eveneens een nationaal park worden. De gladde berghellingen zonder rotsen vormen een van de beste Poolse skiterreinen, nog onvoldoende bekend in het buitenland.

Op het in 1945 teruggekregen gedeelte van Silezië nabij de huidige Pools-Duitse grens en de Tsjechische grens, bestaat nu reeds het 5e nationale park, dat in de omgeving van Jelania Gora het Poolse gedeelte van het Reuzengebergte (Karkonosze) omvat. Dit park zal verbonden worden met het overeenkomstige park aan de andere zijde van de grens in Tsjechoslowakije gelegen. Ook hier zal dus de grens tussen Polen en Tsjechoslowakije verdwijnen.

De Góry Swiętakrzyskie in Centraal Polen, dicht bij Kielce, vormen het 6e bergachtige park in Polen. Dit gebergte staat in de geweldige vlakte van Oost-Europa, die van de Karpathen tot de Oeral loopt. Het vormt daarin de enige hoogte van betekenis; zijn wouden zijn overblijfselen van het ononderbroken oerwoud, dat meermalen door Poolse schrijvers beschreven is en waarin nog tot de 15e eeuw resten van het Poolse heidendom zich schuil hielden.

Op de hoogste van deze bergen staat een van de oudste kloosters van Polen, dat de laatste 100 jaar als gevangenis dienst deed. Thans zal dit hele gebied, dat ongeveer halverwege tussen Kraków en Warszawa ligt, een groot natuurreservaat worden.

7. Zoals men weet, bestonden in Polen tot aan de 18e eeuw wouden van grote oppervlakte. De overblijfselen daarvan zijn tot in onze tijd blijven bestaan. In afmeting, schoonheid en rijkdom van flora en fauna overtreffen zij de bossen van Centraal- en West-Europa. Zo vindt men dan ook dicht bij Warszawa — juist als te Fontainebleau bij Parijs — de bossen van de „Puszcza Kampinowska".

Gezien de geringe afstand — 30 km — zal het nationale park, dat hier gesticht wordt, een grote attractie vormen voor de bevolking van de herrijzende hoofdstad. Ten Westen van Warszawa, in het zgn. Groot-

Polen (de omgeving van Poznań) komen twee kleinere nationale parken. Dat zijn Ludwikowo, de samengevoegde bossen van de omvangrijke bezittingen van Poolse magnaten en het waterreservaat rondom het meer Goplo.
Goplo was reeds in de 8e en 9e eeuw een van de beide bakermatten van de Poolse beschaving. Het meer biedt tegenwoordig grote mogelijkheden voor de watersport.
Ten Westen van Gdynia in Pomorze (Pommeren), in de omgeving van Starogard strekt zich een groot bosgebied uit, dat aan de zee grenst en gelukkig niet door de Duitsers is geveld. Reeds voor de oorlog, in 1939, was het deel ervan, dat toen tot Polen behoorde, tot natuurreservaat gemaakt, thans is dit reservaat aanzienlijk vergroot. Dit Poolse nationale park ligt aan zee. Het verenigt dus in zich de aantrekkelijkheden van bos en van zee, zoals andere nationale parken van Polen de elementen van bos en van bergen combineren.
In Mazurië — het vroegere Oost-Pruisen — zijn twee gebieden tot nationale parken bestemd. Het ene wordt gevormd door de bossen in de omgeving van Grunwald, de plaats, waar de Polen in 1410 hun beroemde overwinning op de Duitse Orde behaalden. Het andere is het gebied van de Mazurische meren, bij de grens van Sowjet-Lithauen. Deze streek werd door de Duitsers gebruikt als een strategisch fortificatie-element. Thans vormen zijn talrijke meren, rivieren, eilanden en bossen een paradijs voor watervogels en watersportliefhebbers.
Ten slotte is er nog het woud van Białowieza, naar men weet een der beroemdste wouden ter wereld, en het laatste reservaat van de vroegere Pools-Lithause wouden. In dit reservaat leven in wilde staat nog wisenten, de Europese tegenhangers, van de Amerikaanse bison, waarop oudtijds de koningen van Polen jacht maakten.
Białowieza was in het verleden het geliefkoosde jachtterrein van de Poolse koningen en later van de tsaren van Rusland. Thans zal Białowieza dienen voor de bevordering van de gezondheid van nieuwe Poolse generaties.
Enige kleinere gebieden vullen dit uitgebreide plan aan. Het staat in nauw verband met de actie voor betaalde vacanties en kosteloos verblijf in gezondheidsoorden voor millioenen mensen, voor wie dit vroeger onbereikbaar was. In verband hiermee bleek het aantal gezondheidsoorden en vacantieverblijven te klein, het moest vertienvoudigd worden.

Bij een brief van KOSCIUSZKO

We schrijven 26 Augustus 1792. Het is de Franse revolutie-mannen geenszins ontgaan, dat tal van vreemdelingen de warmste sympathie voor de beginselen der revolutie aan de dag hebben gelegd en uit dankbaarheid hiervoor kent de Assemblée hun het ereburgerschap toe. Er prijken al heel bekende namen in de lijst dezer uitverkorenen; we vinden er o.a. die van Paine, Pestalozzi, Washington, Klopstock, Schiller e.a. Hoe zou die van Kościuszko er dan ontbreken! De Poolse nationale held had bij talrijke gelegenheden op de meest ondubbelzinnige wijze te kennen gegeven, dat ook hem de beginselen dier revolutie heilig waren. We hoeven er zijn Połaniec Manifesto van 7 Mei 1794 maar op na te lezen, om in te zien, dat hij ook na de verwerving van het Franse ereburgerschap deze beginselen bleef handhaven.
Hoe dringend maant hij niet in genoemd manifest, om de boeren in hun rechten te bevestigen. Ook moeten ze verzekerd kunnen zijn van behoorlijke rusttijden na de arbeid; hij, die vijf of zes dagen gewerkt heeft, kan gedurende twee dagen van zijn rust genieten. (Is het wonder, dat een man die reeds voor ruim 150 jaar dergelijke sociale maatregelen voorstond in het Polen van heden ook om die reden als voorganger gehuldigd wordt!)
Als dezelfde Kościuszko 4 jaar later Amerika verlaat, maakt hij op de 5e Mei van het jaar 1798 een in het Engels gesteld testament, dat merkwaardig genoeg is om hier in zijn geheel te vermelden.

I, Thaddeus Kościuszko, being just in my departure from America, do hereby declare and direct that should I make no other testamentary disposition of my property in the United States, hereby authorize my friend Thomas Jefferson to employ the whole there of in purchasing negroes from among his own as any others and giving them liberty in my name, in giving them an education in trades or otherwise, and in having them instructed for their new condition in the duties of morality which may make them good neighbors, good fathers or mothers, husbands or wives, and in their duties as citizens, teaching them to be defenders of their liberty and country and of the good order of Society and in whatsoever may make them happy and useful, and I make the said Thomas Jefferson my executor of this.

T. Kościuszko.

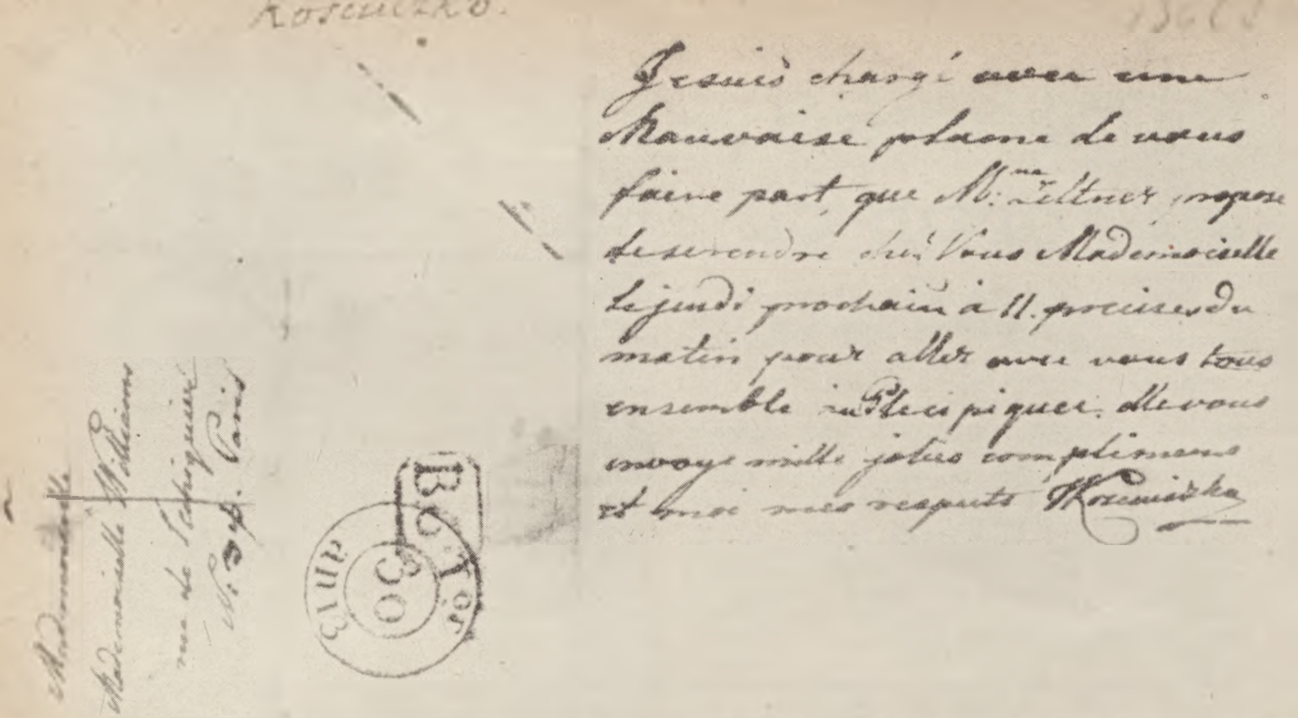
Ontdoen wij deze declaratie van haar tijdelijke omhulsels, dan leren we er een Kościuszko uit kennen, die de rassendiscriminatie veroordeelt. Hij en vele anderen zien zich dus in het bezit gesteld van het Franse ereburgerschap. Misschien was 't niet tot de Franse autoriteiten doorgedrongen, dat nog andere buitenlanders hun sympathie voor hun revolutie aan de dag hadden gelegd. Ik wil twee belangrijke representanten van het Engelse geestesleven noemen en een nu vrijwel vergeten Engelse dame, die ik toch in dit artikel voor een wijle uit die vergetelheid moet trekken.
Van de belangrijke Engelse representatie noem ik dan in de eerste plaats de toen nog jeugdige Wordsworth, die de Franse revolutie vermeldend van haar zegt:

> A benignant spirit was abroad
> Which might not be withstood, that poverty
> ... would in a little while.
> Be found no more.

Niet anders Coleridge, die zal uitroepen:

> When from the general heart of human kind
> Hope sprang like a fullborn deity.

Aan de verzoeking weerstand biedend om de reacties van andere Engelse dichters uit die dagen (b.v. die van Southey, Blake en Burns) te herdenken, wenden we ons nu tot die thans vergeten

Je suis chargé avec une mauvaise plume de vous faire part que Mr. Zeltner propose de se rendre chez Vous Mademoiselle le jeudi prochain à 11. precise du matin pour aller avec vous tous ensemble ... elle vous envoye mille jolies complimens et moi mes respects Kosciuszko

dame: Helen Williams. Zij moge dan in betekenis natuurlijk verre bij een Coleridge en een Wordsworth ten achter staan, in één opzicht onderscheidt zij zich zeer gunstig van hen; haar sympathie voor de Franse revolutie bleek constanter te zijn dan die harer grote tijdgenoten, want als deze reeds lang aan de waarde dier wereldgebeurtenis gaan twijfelen, verloochent Helen William geen ogenblik haar diep gewortelde sympathie. Haar enthousiasme drijft haar zelfs naar de plaats, waar zich dit grootse drama aan het afspelen is, en zo zien we haar in het jaar 1792 te Parijs. waar zij o.a. spoedig kennis maakt met Mme Roland. En daar ontmoet zij in een van die talrijke salons, waar de gebeurtenissen van de dag op vaak geestrijke wijze besproken werden, ook Kościuszko. Deze kennismaking moet een diepe indruk bij het meisje hebben achtergelaten, een van haar vriendinnen vertelt, dat Koscieffsky (dit is dan Kościuszko) een grote plaats in haar (Helen's) leven ging innemen en ook de in dezelfde kringen verkerende schoonzuster van Schiller, Caroline von Wolzogen schrijft over die warme vriendschap, die er bestaan moet hebben tussen de Poolse generaal en het met de vrijheid dwepende meisje. Misschien is dit woord dwepen niet eens de juiste uitdrukking, want Helen zal enige jaren later bewijzen, dat het haar met haar vrijheids- en vredesverlangen ernst is; kort na de vrede van Amiens publiceert ze namelijk een Ode to Peace, die Napoleon zo onwelgevallig is, dat ze er zelfs een korte gevangenisstraf voor krijgt. Onder degenen, die haar in haar kerker bezochten behoorde ook Kościuszko. Nu wordt het ook volkomen begrijpelijk, dat Helen zich zeer enthousiast uitlaat over de brieven, die zij van hem ontvangen heeft. In een Franse vertaling van haar herinneringen uit de Franse revolutie lezen we daarover het volgende. Zij zegt daarin namelijk:

„Je conserve ses lettres (de Kościuszko) avec l'attendrissement que sa mémoire inspire; je les classe à côté de celles que j'ai eu l'honneur de recevoir du général Lafayette et je les regarde les unes et les autres comme les pièces justificatives de mon amour pour la liberté."

Er schijnt tussen hen beiden slechts één enkel keer een misverstand ontstaan te zijn, dat echter spoedig uit de weg werd geruimd. Als er zich in het jaar 1806 weer een coalitie tegen Napoleon aan het vormen is, stelt Kościuszko zijn besluit om zich achter Napoleon te plaatsen, afhankelijk van 's keizers verklaring, dat hij Polen's onafhankelijk zal garanderen. Als deze verklaring uitblijft, drukt de Moniteur toch een proclamatie van Kościuszko af, waarin deze de Poolse natie oproept Napoleon's zaak te steunen. Helen is zo ontsteld over dit feit, dat ze naar Kościuszko's woning snelt en hem de Moniteur voorlegt.

Kościuszko verklaart met de meeste beslistheid, dat dit een mystificatie is „C'est une imposture, c'est une fausseté. s'écria-t-il: Bonaparte me connaît trop pour m'insulter au point de m'offrir une part dans la spoliation qu'il projette: nous ne nous entendrions pas plus sur la Pologne que sur d'autres matières politiques." Daarna was het misverstand uit de wereld.

Uit bovengenoemd citaat ontleend aan Helen's levensherinneringen kunnen we opmaken, dat er een geregelde correspondentie tussen haar en Kościuszko moet hebben bestaan. Het is mij niet bekend, of er veel van deze brieven zijn bewaard gebleven. De Amsterdamse Universiteitsbibliotheek is in het bezit van een brief van de Poolse generaal aan zijn Engelse vriendin waarin over een uitstapje met een wederzijdse kennis wordt gesproken. We grepen deze gelegenheid aan, om iets uit het particuliere leven van de grote Poolse vrijheidsheld mee te delen.

Tevens waren we in staat een thans vergeten persoonlijkheid te herdenken. Voegen we er nog aan toe, dat deze zelfde Helen Williams Alexander von Humboldt bij haar landgenoten heeft geïntroduceerd. Zij toch was 't die Engelse vertalingen bezorgde van diens nog altijd belangwekkende reisverhalen

P.

Inlichtingen aangaande de huidige staat van

HET ONDERWIJS IN POLEN

Onlangs bracht prof. Z. Kuroczko, secretaris-generaal van het Verbond van Poolse Leraren een bezoek aan Londen en verstrekte daar aan de pers de volgende inlichtingen aangaande de huidige staat van het onderwijs in Polen.

Vakscholen

De Poolse Regering streeft naar ontwikkeling van het onderwijs van elke trap en van ieder type; zij bevordert vooral het vakonderricht, dat de kaders van geschoolde technische krachten moet vormen, die de Poolse industrie nodig heeft bij haar snelle ontwikkeling in tot dusverre ongekende afmetingen.

Reeds in 1947 telde Polen 2908 vakscholen voor de industrie, waar 261.000 leerlingen werden opgeleid, terwijl er in 1937 717 scholen van dit type waren, met 90.000 leerlingen.

Bij het vergelijken van deze cijfers moet men bedenken, dat Polen in de oorlog 10 millioen mensen verloren heeft. Deze factor is van betekenis ten opzichte van het thans bestaande aantal scholen.

Vakscholen voor mijnbouw en hoogovenbedrijf vestigt men thans in de nabijheid van deze instellingen en in nauw verband ermee. Dit stelt de leerlingen in de gelegenheid practijk op te doen tegelijk met de theoretische kennis. Het zesjarenplan voorziet in de industrialisering van de drie Oostelijke provincies, die tot dusverre weinig industrie bezaten, n.l. de provincies van Rzesze, van Lublin en van Białystok. Bij ieder industrieel object, dat in deze gebieden gevestigd wordt, komt tevens een vakschool voor de gegeven tak van productie.

De leerlingen van vakscholen verrichten tijdens hun vacantie betaalde practische arbeid in het bedrijf, waarbij zich hun school bevindt. Nadat zij de school afgelopen hebben, krijgen de leerlingen werk in passende bedrijven, waar tijdens de eerste maanden begaafde personen, die zich verder willen ontwikkelen, daartoe in de gelegenheid worden gesteld. Zij ontvangen een beurs, hetzij van de staat, hetzij van hun bedrijf. Er heeft zich hier een vorm van schriftelijk onderwijs ontwikkeld, waarbij van tijd tot tijd de leerling vrijaf krijgt van zijn werk (totaal één à twee maanden per jaar) om mondelinge lessen te volgen en examens af te leggen. Om te werken voor een diploma krijgt een leerling omstreeks een jaar vrij. Op deze wijze kunnen leerlingen van middelbare vakscholen hoger onderwijs genieten zonder hun arbeid te onderbreken en terwijl zij zich in hun gekozen beroep verder bekwamen.

Teneinde de geweldige taak van reorganisatie en uitbreiding van het vakonderwijs van ieder soort tot een goed einde te brengen, is in Polen het Centraal Bureau voor Vakopleiding opgericht, een soort van afzonderlijk ministerie. Dit bureau heeft tot taak de schoolwerkplaatsen van de benodigde uitrusting te voorzien.

Beroepen, die bij de jeugd bijzonder populair zijn

De jeugd blijkt zich sterker aangetrokken te voelen tot onderwerpen van natuur en techniek, dan tot de humanistische vakken. Vakscholen voor bouwbedrijf en electrotechniek, evenals de faculteiten voor architectuur, techniek en medicijnen aan hogescholen, zijn zo overvol, dat dikwijls vergelijkende examens moeten worden georganiseerd, omdat het aantal candidaten enige malen groter is dan het aantal plaatsen.

Uitbreiding der lagere scholen en verhoging van hun peil

Deze grote uitbreiding van het vakschoolwezen brengt de niet minder belangrijke taak met zich mee om de lagere scholen op het platteland te hervormen en hun peil en aantal op te voeren. In het kader van het zesjarenplan projecteert men de algehele liquidatie van de dorpsscholen met drie leerjaren en één onderwijzer. Voor 1955 zullen op het platteland ruim 20.000 scholen worden gebouwd. Iedere school zal 7 klassen tellen en over 4 onderwijzers beschikken. Van de dichtheid van dit scholennet kan men zich een voorstelling maken, wanneer wij hieraan toevoegen, dat er een dergelijke school zal zijn op iedere 81 kinderen.

De bouwkosten van deze 20.000 scholen bedragen plm. 54 milliard zloty, bovendien zullen de noodzakelijke leerkrachten nog 28 milliard zloty kosten.

Het probleem van een kader van onderwijzend personeel

In de eerstvolgende jaren zal het platteland plm. 40.000 onderwijzers nodig hebben. Het grootste gebrek aan leerkrachten doet zich gevoelen bij de algemeen vormende middelbare scholen en de lagere scholen. Op de vakscholen voor techniek en industrie laat men geschoolde krachten uit de desbetreffende industrie als leraar optreden.

Wanneer men weer het millioenenverlies aan bevolking tijdens de oorlog in aanmerking neemt, dan moet gezegd worden, dat het aantal toekomstige onderwijzers zeer aanzienlijk gestegen is. In 1934 waren er 156 kweekscholen met 10.200 leerlingen, terwijl in 1949 op 265 kweekscholen 39.000 jonge mensen voor onderwijzer werden opgeleid.

De maatschappelijke positie van de dorpsonderwijzer,

zijn rang in 's lands administratie en zijn salariëring zijn verhoogd.
In het lopende schooljaar zullen 360.000 leerlingen de lagere school van 7 klassen verlaten. Van dit aantal zal het merendeel (plm. 250.000) naar vakscholen overgaan en plm. 1/3 naar algemeen vormende middelbare scholen.

De kwestie van de leerboeken

Een grote en belangrijke taak van het onderwijs in Polen is de snelle voorziening van de schooljeugd met nieuwe leerboeken. Over de samengestelde leerboeken wordt een discussie gehouden in aanwezigheid van de auteur. Onderwijzers, kenners van het onderwerp en mensen uit de practijk onderwerpen het gegeven leerboek aan een welwillende kritiek; eerst na een correctie van deze aard stelt de auteur de definitieve versie van zijn werk samen. Vaak ook wordt het schrijven van een leerboek opgedragen aan een groep onderwijzers, die in nauwe samenwerking en onder groepsgewijze correctie in snel tempo hun taak voltooien.

De aard van de schooljeugd

Indrukwekkend is het karakter van de Poolse schooljeugd. Zijzelf heeft het teken gegeven tot eerlijk werk zonder voorzeggen of spieken en organiseert in plaats van deze pekelzonden onderlinge hulp bij het leren als de lessen zijn afgelopen. Het aandeel van de jeugd in het bereiken van betere resultaten met het onderwijs is indrukwekkend en overtreft dikwijls dat van het onderwijzend personeel. In het bekende tehuis voor oorlogswezen te Bartoszyce in Pomorze nemen de kinderen deel aan het bestuur van de inrichting. De kinderraden beslissen samen met de directie van de instelling over alle aangelegenheden in verband met het onderwijs, het werk of het leven van de inrichting. Wie de Poolse jeugd gadeslaat, kan inderdaad een geweldige drang opmerken naar kennis, tot verbetering van zichzelf, tot deelname aan het leven van de instelling, waar zij onderwijs ontvangt.

De positie der studenten

Iedere derde student in Polen heeft een beurs van de staat. Dit is een tot dusverre ongekend getal. Hun toelage bedraagt 7 tot 9.000 zloty per maand en wordt van jaar tot jaar verhoogd van 7 tot 8, van 8 tot 9 duizend, naar gelang van de graad, die de student bij zijn studie bereikt. Dit is geen grote som; men moet echter bedenken, dat de student voor een bed in een kamer voor enige personen in een studententehuis plm. 400 zloty per maand betaalt, dat hij zijn middagmaal kan gebruiken in eigen eetzalen tegen betaling van 70 zloty voor een overvloedig maal van 3 gangen. Ontbijt en avondmaal kan hij zelf verzorgen, hetgeen bij de prijzen van 15 zloty voor een ei, 40 zloty voor een kilogram brood enz. op totaal 100 zloty per dag komt. Ook kan hij in een zgn. melkbar, zoals er de laatste tijd vele zijn geopend, een maaltijd gebruiken, bestaand uit 2 glazen melk, broodjes met boter en een ei, voor plm. 40 zloty. Op deze wijze kan een student bestaan en zijn maag behoorlijk vullen zonder andere inkomsten dan zijn toelage. Het merendeel van de studenten geeft bijlessen, hetgeen hun 5 à 6.000 zloty per maand kan opbrengen, of zij werken enkele uren in een of andere betrekking.
Wanneer hij enkele duizenden zlotys verdient bij zijn toelage, dan kan een student zich in de kleren steken, waarbij prijzen gelden van 9.000 zloty voor een pak, 5.000 voor een paar laarzen, enz. Medische hulp krijgen de studenten gratis, ook kunnen zij gebruik maken van zomerkampen of andere vacantieoorden.

Een geïllustreerde prachtuitgave van „Pan Tadeusz"

Ter ere van Mickiewicz is in het begin van 1950 een prachtuitgave van Pan Tadeusz verschenen.
Tadeusz Gronowski heeft de illustraties gemaakt, aan welk werk hij enige jaren besteed heeft. Deze illustraties zijn ontstaan gedurende de bezettingstijd, uit de innerlijke overtuiging, dat eens de tijd zou komen, waarin het Poolse volk de werken van zijn grote dichters weer ter hand zou mogen nemen.
De uitgeverij „Boek en weten" (Książka i Wiedza) heeft van „Pan Tadeusz" een zeer bijzonder boek gemaakt, een van de fraaiste Poolse boeken, die ooit verschenen zijn. Het is in offsetdruk op houtvrij papier gedrukt. De veelkleurige band alleen reeds vormt door zijn smaakvol uiterlijk een attractie voor de lezers. Bijna elke bladzijde van deze uitgave is geïllustreerd. Er zijn in totaal 290 gekleurde illustraties, terwijl het boek uit 406 bladzijden bestaat. Bovendien zijn er twaalf bladen in tienkleurendruk, die dubbel zo groot zijn als het formaat van het boek.
Voor het geestesoog van de lezer verschijnen alle gestalten uit Mickiewicz's epos. Zosia en Telimena, de rechter en de geestelijke, Gerwazy, en de talloze anderen die Mickiewicz's wereld bevolken.

Deze nieuwe uitgave van „Pan Tadeusz" zal er toe bijdragen, dat Mickiewicz's meesterwerk bij alle lagen van de bevolking populair wordt en iedere Poolse lezer zal er mee vertrouwd raken.

De uitgeverij „Boek en Weten" heeft de oplage zo groot mogelijk gemaakt en de prijs zo laag mogelijk gesteld. Er zijn 250.000 exemplaren verschenen, een oplage, die voor de oorlog de populairste uitgaven van Mickiewicz niet bereikten. De intekenprijs bedroeg slechts 990 Złoty, terwijl na 31 Maart, de termijn van sluiting van de inschrijving, de prijs hoger is.

Honderdduizenden families in Polen zullen deze geïllustreerde nieuwe uitgave kopen en ze zal komen in de huizen van arbeiders, boeren en intellectuelen, in de arbeiderscentra en in de culturele centra op het platteland.

Het Poolse boek in cijfers

Men schrijft ons uit Polen:

In de jaren voor de oorlog werd in Polen nog niet eens één boek per jaar per hoofd der bevolking uitgegeven; in 1949 werden dit echter drie boeken per inwoner. In 1947 verschenen bijna 39,5 millioen boeken, in 1948 ruim 62,5 millioen, in 1949 was de productie gestegen tot meer dan 73,5 millioen exemplaren.

Het jaar 1950 wordt gekenmerkt door een verdere krachtige groei zowel in aantal uitgaven als in omvang van de oplagen. Met ieder volgend jaar van het zesjarenplan zal de productie van boeken toenemen. Terwijl in 1949 4.720 titels zijn verschenen, voorziet het plan voor 1950 5.000 titels, en voor 1955, het laatste jaar van het zesjarenplan, 9.000 titels. In millioenen exemplaren uitgedrukt laat deze stijging zich als volgt aanzien: van 73,5 millioen in 1949 tot 85 millioen in 1950 (3,5 boeken per hoofd der bevolking) en 130 millioen in 1955 (bijna 5 boeken per hoofd der bevolking, rekening houdend met het natuurlijk accres).

Wij willen de boekenproductie van dit jaar eens nader bekijken. Van een totaal aantal van 5.000 titels behoren er 850 tot de schone letteren, 505 tot de klassieken van het Marxisme en politiek-maatschappelijke problemen; economische en technische werken elk 420 en 240 schoolboeken. De andere helft van het totaal aantal titels omvat boeken op het gebied van onderwijs en opvoeding, religie wetenschap en cultuur, filosofie, historie, geografie, anthropologie, ethnologie, linguistiek, literatuurwetenschap, muziek, film, theater, beeldende kunsten, recht, lichamelijke opvoeding en sport, wiskunde, medische wetenschappen, biologie en tenslotte kinderboeken.

Het is de moeite waard hier ter vergelijking een ruwe schets te geven van de groepsgewijze indeling der boeken in 1949. Zoals gezegd bedroeg de totale hoeveelheid uitgegeven exemplaren in dat jaar ruim 73,5 millioen. Van dit enorme getal genoemd worden hier alleen de afdelingen met de grootste oplagen) handelden 14,9 millioen over maatschappelijke en politieke vraagstukken, schoolboeken waren er 12,6 millioen, bellettristische boeken ruim 12 millioen, boeken over godsdienst, kinderboeken voor verschillende leeftijden, boeken over onderwijs, opvoeding, economie en krijgskunde elk ruim 3 millioen, geschiedenis en wiskunde elk ruim 2 millioen, medicijnen en techniek ruim 1,5 millioen ieder. De afdeling recht en administratie telde ruim 850.000 exemplaren, aardrijkskunde meer dan 790.000 exemplaren, literatuurwetenschap meer dan 657.000 stuks, lichamelijke opvoeding en sport bijna 580.000 stuks. Belangrijke oplagen behaalden de boeken, die gewijd waren aan muziek, theater en film (404.000 ex.) beeldende kunsten en architectuur 261.000 ex.), wetenschap en cultuur (190.000 ex.) en linguistiek (191.000 ex.).

Nu gaan wij weer over tot het lopende jaar, waarin 5.000 titels geprojecteerd zijn met een totale oplage van 85.000.000 exemplaren, dwz. 1 milliard vellen druk. Van deze 85 millioen exemplaren zullen er 15,5 millioen schoolboeken zijn, 15 millioen klassieken van het Marxisme en boeken over politiek-maatschappelijke vraagstukken, 14,5 millioen bellettristische boeken, 2,9 millioen boeken over economische kwesties en 1,6 millioen boeken over techniek. In vergelijking met het vorige jaar valt er een bijzonder grote stijging te constateren in het aantal schoolboeken, bellettristische boeken en boeken over techniek.

Wij zijn reeds in het bezit van de statistiek over Januari en Februari van dit jaar, zodat wij kunnen nagaan, of het plan naar behoren wordt uitgevoerd. In de twee eerste maanden van 1950 zijn 830 nieuwe boeken uitgekomen met een totale omvang van 113.754 bladzijden, en bovendien 59 muziekboeken met 810 bladzijden. Uit het totale aantal van 810 uitgegeven titels in twee maanden kan men concluderen, dat het plan (5.000 titels) zal worden uitgevoerd. Wat genres betreft zijn in Januari en Februari uitgegeven: 165 bellettristische werken, 90 boeken over wetenschap, cultuur en onderwijs, 77 over wiskunde en natuurwetenschappen, 60 kinderboeken voor verschillende leeftijden, 52 over techniek, industrie en ambacht, 46 over religie en godsdienstleer, 46 over Marxisme-Leninisme, 37 over arbeidsproblemen, 35 over landbouw, 34 over medische wetenschappen, 25 over kunst, 24 over socialistische opbouw in de USSR en de volksdemocratische landen, 19 over geschiedenis, 18 over bibliophilie en bibliotheekwezen, 16 over de problemen van het Nieuwe Polen, 13 over planvorming, statistiek en controle, 13 over staat en recht, 11 over Poolse economische problemen, 10 over linguistiek, en tenslotte enige boeken over filosofie, politiek en wereldeconomie, gemeentelijke problemen, handel, transport en communicaties en militaire problemen.

Zoals wij reeds mededeelden, houden de afzonderlijke uitgeverijen zich uitsluitend bezig met het uitgeven van boeken, terwijl de verkoop ervan geconcentreerd is bij de Centrale voor Boekenomzet „Het Boekenhuis", dat 900 eigen boekwinkels bezit, 3.000 verkoopcentra op het platte land, een organisatie voor verkoop op afbetaling en bovendien een groot aantal kiosken.

„Het Boekenhuis" verzorgt ruim 40.000 bibliotheken, waarvan 25.000 schoolbibliotheken zal ook de Scholierencoöperatie van boeken voorzien.

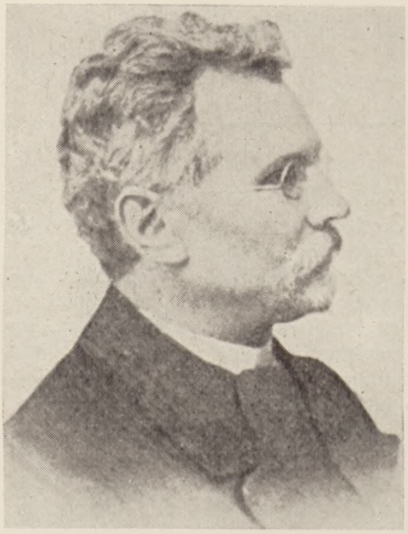
Het totaal aantal boeken, dat dit jaar verkocht zal worden, bedraagt (met inbegrip van uit de Sowjet-Unie geïmporteerde boeken) plm. 90 millioen. Plm. 50 millioen hiervan wordt verkocht door de boekhandel, de rest bereikt het publiek op andere wijze.

„Het Boekenhuis" is bezig met een inschrijvingsactie. Binnenkort wordt een inschrijving voor de Poolse klassieken geopend.

Een inschrijving op 40.000 volledige series van de Grote Sowjet Encyclopedie, op 4.000 volledige series van de Sowjet Encyclopedie voor de Landbouw, 5.000 series van het monumentale werk „Ervaringen van de Sowjet-Russische Medische Wetenschap tijdens de Grote Wereldoorlog" en op de Russische klassieken (2.000 series volledige werken van iedere auteur) is reeds geopend.

St. Wojt

Iets over Boleslaw Prus

Bolesław Prus

In ons Maartnummer van 1950 plaatsten we een pittige novelle van Boleslaw Prus, getiteld „Hij". Een belangstellende lezeres richt de vraag tot ons, of het niet beter ware geweest een korte mededeling over de schrijver van dit verhaal aan de vertaling te doen voorafgaan, daar vele Nederlandse lezers misschien nooit iets gehoord hadden over deze in Polen welhaast klassieke auteur. Wij onderschrijven volkomen de mening van deze lezeres en haasten ons daarom aan haar bezwaar tegemoet te komen. Tevens grijpen we de gelegenheid aan, om de in het verhaal als „Hij" aangeduide Bismarck in zijn tegenover Polen en Nederland aangenomen houding nog even te fixeren.

Alexander Glowacki, die meer bekend is onder zijn schrijversnaam Bolesław Prus (1847—1912) onderging al zeer intensief de indrukken, welke de mislukte Poolse opstand van 1863 bij hem achterliet. In deze droefgeestige stemming richt de jeugdige schrijver zijn aandacht in de eerste plaats op de maatschappelijke verdrukten. Misschien heeft hij deze nooit roerender uitgebeeld dan in zijn Pałac i rudera „Het paleis en het krot". De in dit boek en ook in zijn „Kłopoty Babuni" „De zorgen van de grootmoeder", beschreven typen, doen wel denken aan de personen door Dostojewski geschilderd. En toch is er een zeer kenmerkend verschil tussen de Russische en de Poolse schrijver. Terwijl de eerste immers leed en bevrijding in een transcendentale sfeer plaats, is Prus reeds in deze jeugdwerken de vlees geworden positivist. Zo hij al van godsdienst spreekt — en dit doet hij zeker — dan is 't een religie, zoals we die uit de werken van de 19e eeuwse positivistische denkers als Auguste Comte en Herbert Spencer kennen, en die dus nauwelijks iets meer dan de naam gemeen heeft met de innerlijke belevenissen van een Vorst Myschkin en een Aljoscha Karamazow. De neerslag van dit positivisme en het daaraan verbonden uiteindelijk optimisme vinden we ook in Prus' latere werken terug. Voor ons doel is misschien zijn „Placówka De Voorpost", het belangrijkste.

We komen daarin op een terrein, dat enigszins grenst aan het in de novelle „Hij" beschrevene. We bevinden ons namelijk op het Poolse gebied, waar de Duitse kolonisatie aan het doordringen is. De Duitse landeigenaren azen op de bezittingen van de Polen en trachten deze tegen de hoogste prijzen tot de hunne te maken. De grote Poolse bezitters bezwijken voor dit verleidelijk aanbod; het zijn echter de kleine boeren, die hardnekkig weerstand bieden; onder geen beding willen ze hun voorvaderlijk bezit verkwanselen.

Van psychologisch standpunt bezien is „Lalka-De Pop" wel Prus' meesterwerk te noemen. De verleidingen van de kant van een bekoorlijke vrouw, waaraan de hoofdpersoon van dit boek, Wokulski, is prijs gegeven, werden met een meesterschap uitgebeeld. Het is interessant om op te merken, dat zich in een latere periode van Prus' leven een zekere moeheid van hem meester maakt. Hij ontvlucht dan het heden om in het oude Egypte verademing te vinden. Onnodig te zeggen, dat zijn Faraon zich pyramidenhoog verheft boven het maakwerk, dat de Duitse schrijver Ebers in die dagen als Egyptische romans op de markt bracht.

En nu nog een enkel woord naar aanleiding van de inhoud der novelle. Het behoeft geen nader betoog, dat een patriot als Prus zich steeds weer moest ergeren aan de platituden, die de IJzeren Kanselier keer na keer over Polen ten beste gaf. Bismarck's juichkreet over het mislukken van de Poolse revolutie van 1863 (men zie diens Politische Schrifte t IV, pag. 60) moet hem wel diep gegriefd hebben. Doch Prus was geen patriot zonder meer, in zijn universele menselijkheid dacht hij ook aan landen, die mogelijk eens een object van de Duitse rooflust

konden worden. En daartoe behoorde ook ons land. Of Prus Bismarck's uitlating over de Nederlandse onafhankelijkheid (men zie de „Gedanken und Erinnerungen" I 362), gekend heeft, zou ik niet durven beweren; zo ja, dan zal deze tot twijfelen geneigde positivist Bismarck's met een te zwaar accent uitgesproken onschuldsbetuiging wel met een schouderophalen beantwoord hebben.

Zegt Bismarck in boven aangeduide passage dat geruchten over het aantasten van Holland's neutraliteit producten van intrigantenleugens zijn, dan lijkt in ieder geval zulk een kenschetsing al bijzonder veel op de term Greuelmärchen door zijn doorluchtige nazaat gebezigd. [1]

P.

[1]) De uitspraak, dat er reeds in het voor Hitleriaanse Duitsland plannen werden gesmeed voor annexatie van naburige landen is toch heus niet uit de lucht gegrepen. Dezelfde ijzeren kanselier, die zich zo hooghartig over Polen uitliet schrijft aan de toenmalige Deense Ministerpresident Blixen (een zijner jeugdvrienden): „Du muszt es unternehmen Skandinavien zu einem Reich zusammenzuschmieden... sage aber deinen Landsleuten, dasz, wenn sie nicht geneigt sind, auf meine Pläne einzugehen, ich vielleicht genötigt wäre, sie lahm zu legen, um nicht einen Feind im Rücken zu haben, wenn ich andre Punkte angreifen musz." De grote realist Prus had toch wel een goede kijk op deze Alverslinder.

Een meisje uit een ongerepte streek wordt guerilla-strijdster

Van de nieuwe Poolse film „Het huis in de wildernis" schrijft de correspondent in Warszawa van „New Poland"

De „wildernis" waarin de hoofdpersonen van deze film leven tijdens de bezetting, is een streek van met naaldhout en berken begroeide zandduinen 20 mijl ten Westen van Warszawa.

De „wildernis" heeft echter meer dan deze letterlijke betekenis; het woord symboliseert het bekrompen leventje van Tante Kazia, een vrouw uit de middenstand, en dat van haar nichtje Basia, die afgesloten leven van de rest van de wereld en haar strijd tegen de Duitsers, en wier hele bestaan draait om de dagelijkse materiële zorgen en haar eigen persoonlijke veiligheid.

Jarosław Iwaszkiewicz, de bekende auteur, die het scenario schreef, wijdt het begin van de film aan een liefdevolle en zorgvuldige beschrijving van het huis buiten de stad met de stoffige prullaria van de vroeger elegante salon, de wenteltrap, die naar een zolder leidt, opgepropt met de meest fantastische stukken oude rommel, de kristallen luchters, waarin een olielamp brandt, de monumentale kachel, de oude klok, waarop porceleinen figuurtjes dansen bij een ouderwets deuntje. Dit alles wordt met liefde en toewijding voorgesteld. Plotseling ontvangt het huis een geheimzinnige bezoeker.

De onbekende gast is Klonowicz. Duitse bewakers hebben hem een verwonding toegebracht, toen hij dank zij een hinderlaag, gelegd door de Ondergrondse, met de arbeiders van zijn groep wist te ontsnappen van de wagen, die hen allen naar de gevangenis moest brengen. Klonowicz, een intellectueel, was op de hoogte van de ondergrondse anti-Nazi activiteit van de arbeiders, maar hij nam daaraan geen deel.

Dan komt een subtiele analyse van de psychologische veranderingen, die plaats vinden in Basia, wanneer zij verliefd wordt op Klonowicz. Aleksandra Slonska geeft een zeer overtuigende uitbeelding van het heel jonge, onbedorven meisje.

Klonowicz weet niet alleen Basia voor zich te winnen, doch ook haar tante Kazia. Wanneer deze laatste verneemt, dat Klonowicz gezocht wordt door de Duitsers, blijft zij hem toch verder onderdak verlenen.

Klonowicz blijft echter niet lang het troetelkind van Basia en Tante Kazia. Leden van dezelfde groep verzetstrijders, waarmee hij was gearresteerd, fabriceren handgranaten in een schoolgebouw, niet ver van „het huis in de wildernis". Zij zeggen hem, wie zij zijn en vragen hem om hen te helpen. Hij doet dat.

Deze geschiedenis speelt zich af in een pakkende omgeving van zandheuvels onder een brandende zon. Het bijna exotische landschap versterkt in hoge mate de emotionele spanning van de film.

De slotscène is indrukwekkend. Klonowicz en Basia, nu wapenbroeders bij de guerillatroepen, vernemen het nieuws, dat het in de ISSR gevormde Poolse leger Polen is binnengetrokken en dat voor de partisanen de tijd gekomen is om in te grijpen.

Hoe komt het, dat de toeschouwer de bioscoop verlaat met een gevoel van lichte teleurstelling, ondanks de grote verdienste van ieder afzonderlijk gedeelte van de film?

Deze delen zijn niet versmolten tot een geheel. De twee milieux en wereldbeschouwingen, die in de film tegenover elkander worden gesteld, blijven op zich zelf staan. Het conflict, dat plaats vindt in de geest van Klonowicz evenzeer als dat bij Tante Kazia en Basia — het dilemma: de veiligheid kiezen, of het leven op het spel zetten in de strijd — is te summier aangegeven.

Iwaszkiewicz voelt het tragische heroïsme van de werkers onder de bezetting. Hij heeft de grootmoedigheid van de ballonnenverkoper, die op een critiek moment zijn waren aan Klonowicz afstaat, zodat deze zich achter de ballons kan verbergen, levendig weergegeven. Al deze scènes met hun suggestieve opnamen (vooral van landschappen) en de dramatische muziek van de hedendaagse Poolse componist Maklakiewicz, zijn onvergetelijk.

„Het huis in de wildernis" betekent toch een vooruitgang na „Anderen zullen volgen", omdat het eenvoudiger van gegeven, subtieler van psychologie en intenser is.

Dat is 's werelds loon

Uit „Poolse sprookjes" van St. Dzikowski

De bijzonder rijke Poolse volksliteratuur is tot op de huidige dag nog lang niet volledig benut en bewerkt. Het door Oskar Kolberg en latere deskundigen verzamelde folkloristische materiaal, dat een kostbare schat vormde, bleef tot dusverre verborgen en vond ternauwernood belangstelling.
Het was eerst de bekende schrijver Stanislaw Dzikowski, die zich met het vergeten volksbezit bezig hield en die jarenlang een vergelijkend onderzoek maakte van de in het gehele land, van Pommerelen tot aan de Tatra, verzamelde teksten. Zijn nauwgezette bewerkingen steunen vaak op verschillende varianten van eenzelfde motief. Bij zijn onderzoek van de volksliteratuur gaf Dzikowski zich moeite, juist die onderwerpen met sociale strekking naar voren te halen, die men tot dusverre angstig vermeden had.
De verdienstelijke arbeid van D., waaraan ook het volgende sprookje is ontleend, zal in verkorte vorm in de „Czytelink" uitgave verschijnen onder de titel „Poolse Sagen".

„Op zekeren nacht brak er een hevig onweer los, dat de aarde deed sidderen. De ene bliksemstraal na de andere sloeg in, en een ontzettende storm ontwortelde de bomen onder een zo hevig gekraak, dat men het honderd mijlen in de omtrek kon horen. Eerst tegen de ochtend ging de storm liggen. De regen viel nog in stromen, maar de hemel klaarde reeds op en de zon brak door de wolken. Een boer, die aan het eind van het dorp, dicht bij het bos, woonde, ging na het ontbijt uit zijn hut, keek buiten rond en vond, dat het nu een goede gelegenheid was om takken te gaan sprokkelen, die na zo'n onweer altijd in grote menigte in het bos verspreid liggen. Hij nam een bijl en ging het rotsachtige pad op, dat naar de geweldigste dennen liep. Bij een afgebroken den, die op een groot rotsblok terecht gekomen was, hield hij stil en begon de knoestige takken af te hakken. Plotseling hoorde hij van onder het rotsblok een vreselijk gekreun. De boer wilde hevig ontsteld wegrennen, maar nadat hij weer wat tot zich zelve was gekomen, luisterde hij nog eens, waar het gekreun vandaan kon komen. Tenslotte vatte hij moed en vroeg:
— Wie is daar?
— Ach, beste vriend, — klonk het jammerend van onder de rots — als je me bevrijdt, zal ik je er ruim voor belonen...
— En wat wil je me er dan voor geven?
— Ik zal het loon geven, dat de wereld betaalt.
De boer krabde zich op z'n hoofd en vroeg wijfelend:
— Hoe kan ik je nu verlossen? De rots is zo hoog, dat ik hem op m'n eentje niet kan verwikken of verwegen.
— Zoek dan de een of andere staaf en probeer die onder de rots te schuiven, zodat die een klein beetje naar boven gaat en ik er onder uit kan komen.
De boer nam een staaf, dreef die onder de rots, er ontstond een opening, en een monster begon te bewegen. Er kroop een zevenkoppige draak onderuit, een griezelig ondier.
Nauwelijks was deze tevoorschijn gekomen of hij sprak:
— Nu zal ik je opvreten!
— Om God's wil! Net heb ik je uit je gevangenis bevrijd, of je wilt me opeten? Dat mag toch niet?
— Ik zal je verslinden!
— Maar je hebt toch gezegd, dat je me het loon zou geven, dat de wereld geeft.
Daarop antwoordde de draak:
— Zo is ook 's werelds loon.
Toen de boer bemerkte, dat er voor hem geen uitweg meer was, probeerde hij te vluchten. Doch de draak duldde het niet, maar dreigde wederom hem op te zullen eten.
— Maar je kunt me toch niet ombrengen zonder een rechterlijke uitspraak; als het gerecht mij veroordeelt, dan mag je me pas opeten.
— Goed dan — zei de draak — laten we naar een rechter gaan.
Ze gingen samen op weg en kwamen op een grote bosweide, waar een paard liep te grazen.
De draak wees naar het paard en zei:
— Laat hij onze rechter zijn!
— Mijnentwege, maar geen rechter zal toelaten, dat je me na een dergelijke daad om het leven brengt.
Ze gingen naar het paard toe en zeiden:
— Wees jij onze rechter.
Het paard, een vermagerd dier, dat alleen nog maar vel over beenderen was, vroeg verbaasd:
— Waar gaat het eigenlijk om?
— Ik heb knoestige takken van een den afgehakt — vertelde de boer — en toen hoorde ik onder de rots een hevig gesteun. Ik vroeg: „Wie is daar?", daarop antwoordde hij daar: „Verlos me toch, ik zal je daarvoor het loon geven, dat de wereld betaalt." Ik heb hem bevrijd en nu wil hij mij verslinden, omdat de wereld op die manier betaalt.
Daarop antwoordde het paard:
— Ja, zo is 's werelds loon. Zolang ik jong was, heeft men mij met koper en zilver versierd, voor een karos met zes paarden gespannen, of in galop op de hazen losgelaten. Toen had ik het goed en kreeg louter haver te eten. Maar nu ik niet meer voortkan, heeft men besloten me het bos in te jagen, omdat „de wolven me hier stellig zullen halen". Zodoende moet ik met mijn oude botten nu hier rondsukkelen. — En het paard herhaalde: — Goed wordt steeds met kwaad vergolden. De draak heeft gelijk. Ja, dat is 's werelds loon.
Maar de boer wilde niets van deze uitspraak weten en zei:
— Ik ga in hoger beroep, laten we doorlopen.
Toen ze uit het bos kwamen, kwamen ze een hond tegen. Hij zat op een mesthoop en knaagde aan een bot.
— Wel, mijnheer de rechter — zo sprak de boer hem aan — we zijn hier gekomen voor een rechtszaak.
Nadat de hond het hele verloop vernomen had, zei hij:
— Ach ja, dat is 's werelds loon. Toen ik nog een huishond was en op divans en stoelen sliep, toen kreeg ik altijd hetzelfde eten als mijn baas. Later bewaakte ik 's nachts het huis en toen had ik het nog tamelijk goed. Maar nu ik me op mijn poten moet voortslepen, nu hebben ze me weggejaagd en moet ik op de mesthoop en in de modder mijn voedsel zoeken. De draak heeft gelijk en jij arme stakker hebt het verloren.
— Zie je wel — zei de draak — nu zal ik je verslinden, want twee rechters hebben mij al in het gelijk gesteld.
Maar ten slotte kreeg de boer toch nog van hem

gedaan, dat ze op zoek gingen naar een andere rechter. Ze liepen verder en ontmoetten een ram. De boer wilde hem niet als rechter nemen, omdat deze vreesachtige dieren bang zijn voor draken en hij dus nog slechter zou recht spreken dan de twee anderen. En hij hoopte, dat ze maar een vos zouden tegenkomen. Van de vos beweert men namelijk, dat hij zo slim is, dat hij altijd nog een middeltje weet om ten slotte door een list te ontsnappen. Misschien zou hij een beter oordeel uitspreken.

Plotseling ontwaarde hij een vos, die na zijn kippenstrooptocht in het dorp, in het bos verdween.

— Heila, heila — riep de boer — wacht eens even!

Maar de vos was bang en liep weg. De boer riep hem echter nog eens achterna:

— Niet bang zijn, wacht toch eens even, je moet onze rechter zijn.

De vos keek om en vroeg hen:

— Waar gaat het om?

— De draak lag onder de rots bedolven — vertelde de boer — steunde en smeekte, dat ik hem zou bevrijden. Hij beloofde mij het loon te zullen geven, dat de wereld betaalt. Ik heb hem verlost en nu wil hij mij opvreten. Hij beweert namelijk, dat dit 's werelds loon is.

De slimme vos antwoordde daarop:

— Ik moet ieder van jullie apart verhoren.

Eerst liet hij de boer bij zich komen en zei tegen hem:

— Ik wil je uit de klem bevrijden, maar wat geef je me daarvoor?

De boer was zeer verheugd en antwoordde:

— Ik wil je geven wat je verlangt, maar je moet goed recht spreken.

— Geef je me elke Zondag een kippetje?

— Met pleizier, dat kun je krijgen!

— Goed dan, maar vergeet het niet!

Toen begon de vos de draak te verhoren en sprak vervolgens tot beiden:

— Ik kan de zaak zo niet beoordelen. Aangezien jullie geen van beiden getuigen hebt, zou mijn oordeel wel eens onrechtvaardig kunnen uitvallen. Wij moeten dus naar de plaats gaan, waar de rots is. Zodra ik mij ter plaatse overtuigd heb, hoe de zaak zich heeft toegedragen, zal ik een rechtvaardig oordeel vellen.

Ze gingen tezamen naar de plaats van het voorval.

— Hoe was het nu? vroeg de vos.

— De draak lag onder de rots — antwoordde de boer.

— En hoe heb je hem er onderuit gekregen?

— Ik heb de rots met een staaf wat opgelicht, toen kwam hij te voorschijn.

— Nu — antwoordde de vos — licht hem dan nu ook eens een beetje op, met z'n beiden.

Het tweetal ging aan de gang en al gauw hadden ze de rots opgelicht.

De boer legde er een staaf onder; daarop zei de vos tegen de draak:

— Kruip er in, zodat ik zien kan, hoe je daar gelegen hebt en of het heel veel werk geweest is om je te bevrijden.

De draak kroop in de opening, ging met zijn rug naar boven op zijn poten liggen, maar de vos maakte bezwaar:

— Neen, zo niet, ga liggen zoals je hebt gelegen.

De draak ging nu op zijn rug liggen.

De vos gaf de boer een wenk om de steen te laten vallen. De vos barstte in lachen uit en zei:

— Nu kun je daar blijven zitten, mijnentwege tot het Laatste Oordeel.

Toen was de boer eerst recht verheugd en zei tegen de vos:

— Ga met me mee, mijn beste, ik zal je wijzen waar mijn hut is en waar je de kippetjes kunt afhalen.

Ze gingen naar het dorp en de boer liet hem de haag zien, die rondom zijn hof was.

— Bij deze heg zal ik elke Zondag een kip voor je ophangen.

— Puik.

— En ze namen afscheid van elkaar.

Elke Zondag bracht de boer nu een kip daarheen, totdat er ten slotte geen kippen meer over waren. Er restte hem niets anders, dan zijn buren te bestelen, maar dat lukte niet altijd, doordat deze steeds beter gingen opletten. Maar wat deed hij op zekere Zondag? Hij leende een geweer, stopte het vol met kruit en hagel, sloop naar de heg en verstopte zich. De vos kwam na enige tijd aanrennen en zocht de kip. Toen legde de boer aan en trof de vos midden in het hart. Hij viel bloedend op de aarde en vlak voordat de dood intrad riep hij alleen nog:

— O, dat is werelds loon!

De kleding van de Poolse vrouwen en ook het linnengoed, worden ook nu nog vaak versierd met kleurrijk borduurwerk, waarbij oude motieven toegepast worden.

